

IN SNELTREINVAART

Evaluatierapport van de Haagse pilot Procesinnovatie

datum: oktober 2013

auteurs: prof. mr. Margreet J.A.M. Ahsmann en mr. Jelle Oud

Voorwoord

De maatschappij verandert in rap tempo; de rechtspleging zal daarin mee moeten gaan wil zij de grote mate van vertrouwen die zij thans geniet, kunnen blijven waarmaken en het toenemend aantal zaken kunnen blijven afwikkelen. Op diverse terreinen in de rechtspleging vinden daarom, zoals dat tegenwoordig heet, innovaties plaats. De Wet herziening gerechtelijke kaart en de eind oktober 2011 gepubliceerde ‘Innovatieagenda rechtsbestel’ van de Minister van Veiligheid en Justitie zijn daarvan recente voorbeelden. Geleidelijke vernieuwing volstaat volgens de Minister niet meer om de geschiloplossing bij de tijd te houden. Samen met de Raad voor de rechtspraak wil de Minister aan verbetering van de rechtspraak uitvoering geven door middel van ingrijpende vernieuwingsprogramma’s ‘Kwaliteit en Innovatie rechtspraak’ (KEI). Zij moeten een impuls geven aan de daarin voorziene innovaties. Binnen KEI is in mei 2012 door de rechtbank Den Haag een pilot Civiele procesinnovatie gestart voor de duur van een jaar, die zou moeten resulteren in een procedure met maatwerk voor een bepaald type zaken waarin de rechter duidelijke regie voert en geschillen sneller worden beslist.

Innovatie is echter ook “een modewoord voor iets dat vaak mislukt”, zoals recent een krantenkop in het NRC luidde (29-30 juni 2013). Innovatie is met andere woorden niet het antwoord op elk probleem. Voor succesvolle innovatie zijn eerst missers nodig en inzicht daarin. Het ontwikkelen van een boemeltrein naar een goed werkende hogesnelheidstrein vergt precieze kennis van de eisen die aan zo’n trein gesteld moeten worden. Om de relatie tussen probleem, instrument of interventie en de gestelde doelen van een (gerechtelijk) sneltreinproces in kaart te brengen, is door het bestuur van de rechtbank Den Haag besloten de Haagse pilot te evalueren. Zo kan inzichtelijk worden gemaakt in hoeverre de beoogde werkwijze kan leiden tot maatwerk en versnelling die doelstelling van deze pilot zijn.

Het samenwerkingsverband met de Universiteit Leiden heeft ertoe geleid dat een Leidse masterstudent uit het Talentprogramma, Jelle Oud, bereid is gevonden om de benodigde gegevens voor de evaluatie te verzamelen; hem is een aanstelling van één dag per week verleend gedurende een jaar. Hij werd daarbij begeleid door prof. mr. Margreet J.A.M. Ahsmann, senior rechter A in de Haagse rechtbank en bijzonder hoogleraar Rechtspleging Leiden. Samen zijn zij verantwoordelijk voor het hierna volgende evaluatierapport.

Den Haag/Leiden
Oktober 2013

Inhoudsopgave

1. Inleiding	
1.1. Maatschappelijke behoeften	7
1.2. Project KEI	7
1.3. Haagse pilot	8
2. Conceptueel kader procesversnelling	
2.1. Wettelijke achtergrond	11
2.2. Cijfermatige gegevens	12
2.3. Relevante ontwikkelingen	13
2.4. Literatuur over doorlooptijdverkorting	14
3. Opzet evaluatie van de Haagse pilot	
3.1. Kanttekening bij de gekozen sturingsoptie	18
3.2. Probleemstelling en onderzoeksvragen	19
3.3. Methodologie	20
3.4. Betrokken personen en systemen	21
4. Resultaten van de evaluatie	
4.1. Pilotzaken: aantal en selectie	25
4.2. Samenwerking met de griffie	27
4.3. Respons van advocaten	28
4.4. Uitwerking beantwoording onderzoeksvragen	29
4.4.1. De comparitiedatum wordt direct vastgesteld na aanbrengen van de dagvaarding op twaalf weken	29
4.4.2. Uitstel voor de conclusie van antwoord wordt niet verleend, tenzij sprake is van klemmende redenen	30
4.4.3. De rechter vraagt geen stukken op voorafgaand aan de comparitie	32
4.4.4. Strikte hantering van termijn twee weken voor indienen stukken voorafgaand aan de comparitie	32
4.4.5. Partijen kunnen gezamenlijk afzien van comparitie zodat direct vonnis gewezen kan worden	34
4.4.6. Ter zitting wordt in bijzijn van partijen een verkort proces-verbaal Opgemaakt	34
4.4.7. Het vonnis beperkt zich tot een bespreking van het kerngeschil aan de hand van de relevante feiten	36
4.4.8. De vonnistermijn bedraagt vier weken. De rechtbank stelt het wijzen van vonnis niet uit	38
4.4.9. Communicatie geschiedt zoveel mogelijk per e-mail, met uitzondering van het indienen van processtukken	40
4.5. Consequenties van de pilot voor betrokkenen	41
4.6. Consequenties van de pilot voor niet-projectzaken	42
4.7. Varia	43

5. Versnellen: een goede zaak?	
5.1. De interventies in relatie tot de onderzoeksvraag	44
5.2. Hoe zijn de interventies toegepast en ervaren?	44
5.3. Enkele knelpunten bij de interventies	46
5.3.1. Korte en strakke termijnen	47
5.3.2. Strakke regie rechter	49
5.3.3. Geen instructie door de rechter	50
5.3.4. Organisatorische knelpunten	50
5.4. Enkele algemene kanttekeningen bij de pilot	51
5.5. Ministeriële plannen	52
5.6. Conclusie	53
6. Literatuur	55
7. Bijlagen	57
7.1. Stroomschema	
7.2. Instructiebrief voor advocaten	
7.3. Enquêteformulier advocaten	
7.4. Interviewvragen rechter	
7.5. Stellingenlijst rechter	
7.6. Juridische zaaktypering projectzaken	

1. Inleiding

1.1. Maatschappelijke behoeften¹

In zijn Agenda van de Rechtspraak 2011-2014, met als titel *Gericht op de samenleving*, heeft de Raad voor de rechtspraak (hierna: de Raad) vijf doelstellingen geformuleerd. Eén hiervan betreft de wens om de rechtspraak beter te laten aansluiten bij in de Nederlandse samenleving bestaande behoeften: tijdigheid en differentiatie van rechtspraak.² Uit onderzoek blijkt volgens de Raad “dat een goed functionerende rechtspraak, waaronder tijdige rechtspraak, substantieel bijdraagt aan een gezond economisch klimaat.” Vanuit het oogpunt van uniforme rechtstoepassing is het belangrijk dat de doorlooptijden bij verschillende gerechten niet te zeer uiteenlopen. Veel professionele partijen en burgers vinden de huidige doorlooptijden binnen de Rechtspraak te lang.³ Daar komt bij dat lange, slepende procedures op termijn de overheidsrechtspraak zullen ondermijnen.⁴ Naast tijdigheid van rechtspraak hecht de Raad blijkens de Agenda eveneens veel waarde aan differentiatie en maatwerk binnen civiele procedures. Binnen de bestaande normen dient daarom differentiatie plaats te vinden, waarbij de belangen van partijen en/of de samenleving leidend moeten zijn.

1.2. Project KEI

Om tegemoet te komen aan de in de maatschappij levende behoeften om een conflict snel en effectief te beslechten, wil de Raad een ingrijpende vernieuwingsagenda uitvoeren. Hij heeft daartoe in 2012 de Programma's Kwaliteit en Innovatie (KEI) gestart. Doel van het programma voor de civiele sector is het realiseren van één eenvoudige procedure, digitaal en geautomatiseerd, die de bestaande dagvaardings- en verzoekschriftprocedure gaat vervangen.⁵ Tevens wordt ingezet op differentiatie van afdoeningswijze, effectiviteit van het recht en de bevordering van rechtseenheid. Door vereenvoudiging van de procedure kunnen proceskosten worden beheerst en doorlooptijden worden verkort.⁶ De Minister staat inmiddels een snelle basisprocedure met maatwerk voor ogen van het volgende stramien:⁷ indienen van eis en reactie wederpartij, mondelinge behandeling en tot slot een snelle uitspraak. “Indien de rechter inschat dat dit basisstramien niet volstaat in een concreet geval, heeft hij de mogelijkheid om aanvullingen daarop toe te staan.”

Binnen het Ministerie van Veiligheid en Justitie is daarom een wetgevingstraject op gang gebracht dat er op is gericht om procesinnovatie en digitaal procederen te bevorderen of mogelijk te maken.

De Raad heeft een stuurgroep onder voorzitterschap van mr. Frits Bakker⁸ opdracht gegeven om te bezien hoe binnen de wettelijke kaders procesversnelling gerealiseerd kan worden.⁹

¹ Dr. R.J.J. Eshuis, onderzoeker bij het WODC, is bij opzet en uitvoering van de evaluatie een vraagbaken geweest. Wij zijn hem veel dank verschuldigd voor het willen delen van zijn grote expertise en het kritisch willen doorlezen van een eerdere versie van dit rapport.

² *Agenda van de Rechtspraak 2011-2014*, p. 22-23.

³ *Jaarverslag Rechtspraak 2012*, p. 21.

⁴ Commissie evaluatie modernisering rechterlijke organisatie ('Commissie Deetman'), *Rechtspraak is kwaliteit* (2006), p. 10.

⁵ Alleen natuurlijke personen zonder gemachtigde mogen nog op papier procederen.

⁶ *Jaarverslag Rechtspraak 2012*, p. 21.

⁷ Zie diens brief van 11 juni 2013 over het programma KEI, *Kamerstukken II 2012/13*, 26279, 164....

⁸ Toen president van de Haagse rechtbank, thans voorzitter van de Raad.

⁹ Het voorstel van de stuurgroep de mogelijkheid van een mondeling vonnis te introduceren, was daardoor niet haalbaar.

Binnen het programma KEI zijn vervolgens bij de gerechten die zich voor deelname hadden aangemeld vier innoverende projecten voor de civiele sector gelanceerd: twee bij hoven en twee bij rechtbanken.¹⁰ Op die manier zouden verschillende werkwijzen die aansluiten bij de doelstellingen van KEI kunnen worden beoordeeld; kort samengevat: wat werkt wel en wat niet. Het gerechtshof Amsterdam en het gerechtshof 's-Hertogenbosch experimenteren sinds 1 januari 2013 met bekorting (en ambtshalve handhaving) van alle termijnen en versterking van het mondelinge element in de procedure. De rechtbank Arnhem (thans Oost-Nederland) heeft per 1 november 2012 een rolreglement geïntroduceerd waarin uitsteltermijnen in alle zaken strikter worden gehandhaafd en het aantal pagina's van in te dienen processtukken wordt begrensd. De rechtbank Den Haag is in de (voormalige) civiele sector op 1 mei 2012 begonnen met het "Project civiele procesinnovatie" waarbij versnelling door maatwerk (differentiatie) en door een strakker procesreglement vooropstaat. Dit project vormt het onderzoeksobject van deze evaluatie.

1.3. Haagse pilot

De Haagse pilot is begonnen binnen één jaar na de competentiegrenswijziging van 1 juli 2011. Consequentie van de competentiegrenswijziging is dat de civiele rechter nog uitsluitend zaken met een hogere complexiteit afhandelt, te weten zaken met een financieel belang van € 25.000,- of meer; zie verder hierna hoofdstuk 2.1.

Mede ten gevolge van de competentiegrenswijziging zijn in rechtbanken organisatorische veranderingen doorgevoerd en diverse organisatiemodellen ontstaan die voorzien in een of andere wijze van samenwerking tussen de (voormalige) sectoren civiel recht en kanton. De rechtbank Den Haag heeft evenwel, overigens evenals de rechtbanken Amsterdam en Rotterdam, twee geheel afzonderlijke zaakstromen voor de (thans geheten) teams handel en kanton behouden. De aanduiding "team handel" is ongelukkig omdat, anders dan de naam doet vermoeden, het team veel zaken behandelt waarvoor het begrip "handel" onjuist of zelfs ongepast is. Denk - onder veel meer - aan erfrechtelijke of verdelingszaken en aan gevoelig liggende aansprakelijkheden, zoals in letselschadezaken. Juister zou dan ook zijn te spreken van "team civiel recht", maar dit terzijde. De Haagse pilot is dus uitgevoerd door rechters die (uitsluitend) civiele zaken afhandelen.

Doelstelling van het project is dat "alle zaken op tegenspraak – met uitzondering van meervoudige zaken, zeer complexe zaken, overheids-, letsel- en verdelingszaken alsmede verstekzaken – in beginsel binnen 16 weken na aanbrengen worden afgedaan." Anders dan het woord "afgedaan" suggereert, is doelstelling niet dat alle pilotzaken binnen zestien weken met een eindvonnis zijn beslist; wél dat binnen zestien weken vonnis wordt gewezen: hetzij een tussenvonnis hetzij een eindvonnis. De doorlooptijd tot het (eerste) vonnis in de huidige procedure bedraagt minimaal 24 weken: zes weken conclusie van antwoord, twee weken comparitieberaad (in verband met selectie), waarna een comparitie wordt gelast op een termijn van tien (tot twaalf) weken en vervolgens vonnis op zes weken; zie Bijlage 7.1.

¹⁰ Tot 1 januari 2013 was de Haagse rechter en teamvoorzitter mevrouw mr. J. Mendlik landelijk projectleider. Haar rol is overgenomen door mevrouw mr. S. Bokx, rechter in de rechtbank Oost-Nederland.

Door het hanteren van dit nieuwe schema wordt beoogd:

- “Het verkrijgen van zekerheid omtrent de datum van een vonnis binnen afzienbare tijd na het aanvangen van de procedure.
- Een versnelling van de procedure op basis van wederkerigheid.
- Een efficiëntere afwikkeling van zaken.
- Meer betrokkenheid van partijen bij de wijze waarop en de snelheid waarmee wordt geprocedeerd.
- Flexibiliteit in aanpak c.q. behandeling van de soort zaak en versnelde afhandeling waar mogelijk.”

De pilot bestaat uit een aantal projectonderdelen, ook wel pijlers of interventies genoemd, waarmee onder meer op een aantal belangrijke onderdelen wordt afgeweken van de huidige wijze van procederen zoals vastgelegd in het Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de rechtbanken. De interventies zijn:

1. De comparitiezitting wordt ‘naar voren gehaald’: na het aanbrengen van de dagvaarding¹¹ worden datum en tijdstip van comparitie ambtshalve vastgesteld op een termijn van twaalf weken. In geval van verhindering dient binnen zeven dagen een verzoek om een nieuwe datum te worden ingediend met gelijktijdige opgave van verhinderdata van partijen. Uitgangspunt blijft echter een datumbepaling van comparitie binnen ongeveer twaalf weken.
2. Uitstel voor het indienen van de conclusie van antwoord wordt niet verleend, ook niet op eenstemmig verzoek, tenzij sprake is van klemmende reden of overmacht. Een verleend uitstel bedraagt maximaal vier weken. Een stuk niet tijdig indienen betekent verval van recht om het alsnog te doen.
3. De rechter geeft geen instructie en vraagt geen stukken op voorafgaand aan de comparitie.
4. Strikte hantering van een termijn van twee weken voor het indienen van stukken voor de comparitie.
5. Mogelijkheid voor partijen om op gezamenlijk verzoek binnen een week na de datum van het tussenvonnis af te zien van de comparitie. Na toewijzing van het verzoek zal binnen vier weken vonnis worden gewezen.
6. Ter zitting wordt een verkort proces-verbaal in bijzijn van partijen opgemaakt. Het proces-verbaal beperkt zich tot die zaken die niet reeds in stukken zijn aangevoerd, zoals eventuele erkenningen, eiswijzigingen e.d.
7. Het vonnis beperkt zich in hoofdlijnen tot een bespreking van het kerngeschil aan de hand van de relevante feiten.
8. De termijn voor vonnis is bepaald op vier (in plaats van zes, zoals thans) weken. Vonnissen worden niet aangehouden.
9. Communicatie tussen rechtbank en advocaten geschiedt zoveel mogelijk per e-mail, met uitzondering van het indienen van processtukken.

¹¹ Omdat het gaat om zaken op tegenspraak is bedoeld na de eerste roldag; eerst dan is duidelijk of gedaagde is verschenen.

De beschreven werkwijze beoogt een efficiënte afwikkeling van zaken en verkorting van de doorlooptijd na aanbrenge tot het (eerste) vonnis tot 112 dagen, zodat de doorlooptijd in een zaak tot het eerste vonnis in beginsel zestien (in plaats van regulier 24) weken bedraagt; zie het stroomschema in Bijlage 7.1. Het gaat om enkelvoudige zaken op tegenspraak, niet zijnde overheids-, letsel- en verdelingszaken en niet complex, dat wil zeggen zaken met een redelijk beperkt aantal geschilpunten. Deze drie kennisclusters zijn vooral op organisatorische gronden uitgezonderd omdat de projectrechters geen deel uitmaakten van die clusters. Enkele interventies hadden niet alleen versnelling ten doel, maar betroffen tevens (volgens de projectleider) als het ware professionele adviezen, hetzij aan advocatuur hetzij aan rechters: zorg dragen dat bestaande regels worden nageleefd en onnodige uitweidingen in proces-verbaal en vonnis worden voorkomen. De bekorting van de vonnistermijn tot vier weken betrof een stukje ‘wederkerigheid’, als het ware een tegemoetkoming van de rechtbank jegens de advocatuur die immers ook sneller en efficiënter te werk moest gaan.

Door berichten in het lokale nieuwsbulletin van de Orde zijn de plaatselijke advocaten geïnformeerd over de ophanden zijnde pilot. Bovendien is, op initiatief van de toenmalige teamvoorzitter, met de Haagse balie op 12 april 2012 een informatiebijeenkomst belegd, waarbij ook rechters waren uitgenodigd. Tijdens deze interprofessionele ontmoeting zijn door enkele vertegenwoordigers uit rechterlijke macht en advocatuur de ophanden zijnde veranderingen toegelicht en met de zaal bediscussieerd. Er waren sceptische geluiden, in het bijzonder van de kant van de advocatuur. Opvallend was dat de aanwezige familierechtadvocaten zich enthousiast betoonden, hoewel de Haagse pilot zich niet zou uitstrekken tot familiezaken.

Een projectleider was onder meer verantwoordelijk voor de communicatie met advocaten, de behandeling van verzoeken en de selectie van zaken.¹² De pilotzaken zijn aanvankelijk door vier en uiteindelijk door vijf rechters (onder wie de projectleider) behandeld. De eerste zaken voor de pilot zijn uit de rol van 2 mei 2012 geselecteerd, de laatste uit die van 3 april 2013.

¹² Mevrouw mr. Debby Nobel.

2. Conceptueel kader procesversnelling

2.1. Wettelijke achtergrond

Sinds de invoering van het Wetboek van Burgerlijke rechtsvordering (1838) is met grote regelmaat gesproken over de lange duur van civiele procedures (en overigens niet alleen in Nederland). Doorlooptijd verkortende projecten binnen de civiele rechtspraak vinden dan ook zeer geregeld plaats en in zoverre is de Haagse pilot niet nieuw. Evenmin kan van echte innovatie in de zin van vernieuwing gesproken worden.¹³ In de rapporten van de commissie ‘Fundamentele herbezinning burgerlijk procesrecht’ (kortweg de commissie Asser/Groen/Vranken) zijn immers veel ideeën - bijvoorbeeld over de regierol van de rechter, één inleidend processtuk door uniformiteit in dagvaardings- en verzoekschriftprocedure - terug te vinden die eerst nu onder de noemer ‘innovatie’ worden opgepakt.

Ook de ‘differentiatiegedachte’, waar de Raad thans voorstander van is, is van ouder datum en grijpt in feite al terug op zeer vooruitstrevende voorstellen van preadviseur J.P.A.N. Caroli en de staatscommissie Gratama uit het begin van de 20^e eeuw.¹⁴ De hervormingsvoorstellen waren voor die tijd echter te vergaand en zijn een zachte dood gestorven. Enkele in de 20^e eeuw doorgevoerde hervormingen kunnen daarentegen wel als opmaat worden beschouwd voor een aantal fundamentele wijzigingen die zich op 1 januari 2002 hebben voltrokken: een ingrijpende herziening van de rechterlijke organisatie, waardoor de vroegere kantongerechten binnen een arrondissement voortaan één sector vormen die deel uitmaakt van de rechtbank, en voorts van het civiele procesrecht in eerste aanleg.

De voor het civiele procesrecht getroffen maatregelen komen erop neer dat een tweede schriftelijke ronde (re- en dupliek), die tot 2002 standaard was, uitzondering is geworden en dat inmiddels in ruim 90% - in sommige rechtbanken zelfs bijna 100% - van de zaken standaard een comparitie na antwoord wordt gelast. Het accent is daarmee verlegd van een schriftelijke procedure met (ten minste) vijf stappen naar een procedure waarin het mondelinge element voorop is komen te staan. Door vermindering van het aantal stappen tot (ten minste) drie en doordat de rechter beter geïnformeerd zijn vonnis kan schrijven waardoor minder tussenvonnissen nodig lijken te zijn, is de snelheid van de procedure de laatste tien jaar enorm toegenomen.¹⁵

Aan deze versnelling heeft ook bijgedragen het in 2000 vastgestelde (en nadien al diverse malen gewijzigde) Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de rechtbanken, dat een einde zou moeten maken aan de situatie waarin elke rechtbank eigen regels hanteerde en eindeloos uitstel werd verleend. Hoewel een uniforme werkwijze werd beoogd en strakke termijnen zijn ingevoerd, blijken termijnen niet steeds en niet door alle gerechten consistent te worden gehanteerd. Het heeft er onder meer toe geleid dat de afspraak is gemaakt om met ingang van 1 oktober 2013 de termijnen in het landelijk rolreglement wederom strikt te hanteren.¹⁶

¹³ Vgl. Barendrecht (2011), p. 350 e.v.

¹⁴ Van Rhee (2000), p. 332-333; Ahsmann (2013), p. 11.

¹⁵ Vgl. ook Ahsmann (2010) die erop wijst dat minder bewijsopdrachten worden gegeven.

¹⁶ Zie brief van het Landelijk Stafbureau Civiel recht d.d. 19 juli 2013 aan Nederlandse orde van Advocaten; www.rechtspraak.nl/Actualiteiten/Nieuws/Documents/rolrechters.pdf.

In 2006 vroeg de commissie Evaluatie modernisering rechterlijke organisatie, onder voorzitterschap van drs. W.J. Deetman, vervolgens opnieuw om bijzondere aandacht voor een gedifferentieerd kwaliteitsbeleid naar type zaken. In haar rapport 'Rechtspraak is kwaliteit' heeft zij niet alleen uitvoerig aandacht besteed aan de integratie van de kantongerechten in de rechtbanken, maar zij suggereerde ook het systematisch onderscheiden van een werkstroom waarbij 1) snelheid en eenheid, 2) degelijkheid en deskundigheid en 3) ervaring en zittingsvaardigheden vooropstaan.¹⁷ De commissie oordeelde dat de essentie van de kantonrechtspraak is dat deze snel, op hoog niveau en enkelvoudig plaatsvindt en verklaarde zich voorstander van uitbreiding van de kantonrechtspraak (zonder overigens helder te maken waaruit de zogeheten 'kantonmethode' bestaat). De Adviescommissie verbreding kantonrechtspraak en differentiatie ondersteunde deze zienswijze en betoogde in haar rapport *Ruim baan voor de burger* (2007) bovendien dat verhoging van de competentiegrens van de kantonrechter tot € 25.000,- noodzakelijk is om specialisatie binnen de rechtspraak mogelijk te maken.

Bovenstaande leidde ertoe dat de wetgever met ingang van 1 juli 2011 de kantonrechtspraak met korte doorlooptijden heeft opengesteld voor een groter aantal zaken door de competentiegrens tot € 25.000,- te verhogen en voorts alle consumentenzaken bij de kantonrechter onder te brengen. Daarmee ging voor de derde keer in een tijdspanne van twaalf jaar de competentiegrens - overigens zonder veel opschudding - omhoog; het betrof alles bijeen een vertienvoudiging. Het is nog te vroeg om te kunnen vaststellen of de beoogde effecten - laagdrempelige rechtspleging, waarbij rechtzoekenden een snelle beslissing krijgen van ervaren rechters - ook werkelijk zijn bereikt. Contra-indicaties zijn bijvoorbeeld het feit dat gedaagden bij rolzittingen nauwelijks de mogelijkheid wordt geboden om hun zaak mondeling toe te lichten. Voorts wordt niet, anders dan in de civiele sector, min of meer standaard een comparitie na antwoord gehouden. Beide aspecten zijn belangrijke elementen voor de beoogde toegankelijkheid. Evenmin is duidelijk welke neveneffecten worden waargenomen, zoals de ervaren procedurele rechtvaardigheid, een lager aantal schikkingen en de mate van naleving van het vonnis. Evaluatie van deze wetgeving wordt eerst in 2014 verwacht.

2.2. Cijfermatige gegevens

Sinds 2011 is ten gevolge van de in 2.1 genoemde competentiegrenswijziging sprake van een lagere instroom van bodemzaken in de civiele sector dan verwacht.¹⁸ Mede hierdoor kon in 2011 en in 2012 in de Haagse rechtbank werkvoorraad verminderd worden.¹⁹ Thans is in- en uitstroom min of meer met elkaar in evenwicht.

De in 2008 door alle civiele sectoren vóór 2010 te behalen doelstellingen - 70% van de handelszaken met verweer binnen één jaar afhandelen en 90% binnen twee jaar - werden in de Haagse sector in 2011 deels niet en (net) wel behaald: gerealiseerd is namelijk 66,4 %

¹⁷ Commissie evaluatie modernisering rechterlijke organisatie (2006), p. 19.

¹⁸ Ter vergelijking: in 2010 stroomde landelijk 41.163 bodemzaken in; in 2011: 27.376 zaken; zie Eshuis e.a. (2011), p. 99 en de door het WODC verzorgde jaarlijkse internetupdate van Eshuis e.a. (2011), te raadplegen via www.wodc.nl (zie: monitor rechtspleging civiel en bestuur). Vergelijkbare landelijke cijfers over 2012 zijn nog niet voorhanden. De Raad publiceerde in zijn Jaarverslag 2012 dat het totale aantal civiele bodemzaken (handel en kort geding) ten opzichte van 2011 met 10% is afgenomen.

¹⁹ De instroom van civiele handelszaken bedroeg in 2011 in totaal 3.504 en in 2012 in totaal 2.121, terwijl de uitstroom in die jaren 4.231 respectievelijk 2.555 zaken bedroeg..

respectievelijk 90,1%. Ondanks de verruiming van de competentiegrens betekende het resultaat wel een verbetering ten opzichte van 2008; toen werd 61% binnen één jaar afgedaan. Ter vergelijking: tijdens het Versneld regimemodel werd in de periode 1994-1996 in Den Haag 56% van de zaken op tegenspraak binnen één jaar en 89 % binnen twee jaar afgedaan. Het (niet gerealiseerde) streven van het Versneld regime was overigens om alle zaken binnen acht maanden af te ronden (vgl. hieronder 2.4.).²⁰

In 2012 nam de procesduur in Den Haag echter weer verder toe als gevolg van de medio 2011 ingevoerde competentiegrensverhoging: beide gestelde normeringen zijn in dat jaar niet gehaald; gerealiseerd werd 64,3 % binnen één jaar en 89,5% binnen twee jaar. Het Haagse resultaat is in 2011 en 2012 overigens beter dan het landelijke gemiddelde: in 2011 61 % binnen één jaar en 87% binnen twee jaar en in 2012: 54% respectievelijk 84%.²¹

Hoe de Haagse rechtbank in 2012 presteerde in vergelijking met andere gerechten is lastig aan te geven. Weliswaar zijn cijfers over afzonderlijke gerechten te vinden in de jaarlijkse publicatie “Kengetallen”, maar de meest recente cijfers gaan over het jaar 2011.²² Dat jaar is echter lastig om vergelijkingen te trekken, gelet op de verhoging van de competentiegrens halverwege dat jaar. Bovendien is door de gerechtelijke herindeling een geheel nieuwe realiteit ontstaan (zie hieronder 2.3.). De traditioneel grootste rechtbanken zijn niet meer de grootste en als de doorlooptijden worden vergeleken zijn die van de ‘nieuwe’ rechtbanken een gemiddelde van verschillende ‘oude’ rechtbanken. Uit de doorlooptijdscijfers over 2008, 2009 en 2010 kan geconcludeerd worden dat de Haagse rechtbank tot de best scorende behoorde in handelszaken met verweer. In 2009 waren de Haagse kengetallen bij de civiele sector zelfs de beste van het land, maar in 2010 niet meer. Bedacht dient echter te worden dat dit niet geldt voor alle type zaken. Er worden ook vergelijkingen getrokken van doorlooptijden in andere civiele handelszaken: verstekzaken, faillissementszaken en verzoekschriften. Op die terreinen blonk Den Haag niet uit in snelheid; de rechtbank behoorde tot de tragere.

Geconcludeerd kan worden dat dankzij een reeks van interventies versnelling tot stand is gebracht, maar tegelijk geven de cijfers ook aan hoe moeilijk het is de lengte van doorlooptijden in positieve zin te beïnvloeden.

2.3. Relevante ontwikkelingen

De pilot vindt plaats in een periode van schaalvergroting, en mede in het verlengde daarvan in een periode van onrust. De herziening van de gerechtelijke kaart (HGK) met ingang van 1 januari 2013 is noodzakelijk geacht om de ontwikkelingen die op de rechtspraak afkomen het hoofd te kunnen bieden en ingegeven vanuit kwaliteitsperspectieven: door samenvoeging van gerechten kunnen specialisatie, continuïteit en vermindering van kwetsbaarheid worden gerealiseerd.²³

In december 2012 hebben raadsheren uit het gerechtshof Leeuwarden het zogeheten Leeuwarder Manifest opgesteld.²⁴ Daarmee slaakten ze onder meer een noodkreet over de kwaliteit van de rechtspraak. Door de toenemende werklust en de grote nadruk op

²⁰ Eshuis (1999), p. 61 en Eshuis (2008), p. 170.

²¹ Zie *Jaarverslag Rechtspraak 2012*, p. 23.

²² Zie De Rechtspraak, *Kengetallen 2011*, te raadplegen via www.rechtspraak.nl.

²³ Van den Emster e.a. (2011).

²⁴ Voor de tekst van het Manifest en een toelichting van de opstellers onder de titel “Het pamflet: wat te doen?” zie *Trema* (2013), p. 40-43.

productienormen en kostenbeheersing is de kwaliteit van de rechtspraak in hun ogen ernstig onder druk komen te staan. De Raad heeft deze signalen opgepikt en dertien concrete maatregelen genomen om de zorgen weg te nemen. De maatregelen betreffen onder meer de productie- en werkdruk, de rol en samenstelling van de Raad voor de rechtspraak, de benoemingsprocedure van bestuurders en de wijze van communiceren.²⁵

De pilot vindt voorts plaats in een periode waarin de perceptie leeft dat procederen veel goedkoper moet. Een van de doelen van de competentiegrensverhoging is zaken te plaatsen buiten het systeem van procesvoering van de civiele sector en kostenvoordeel te realiseren doordat in kanton geen verplichte procesvertegenwoordiging noodzakelijk is. Daar staat echter tegenover dat door hetzelfde Ministerie wel andere barrières zijn opgeworpen. Immers, weliswaar is het wetsvoorstel tot kostendekkende griffierechten dat de beoogde laagdrempeligheid weer teniet zou doen na veel protest in april 2012 gesneuveld, maar de Minister is desondanks voornemens een nieuw en ingrijpend wetsvoorstel tot verhoging van de griffierechten met ingang van 1 januari 2014 in te voeren. Wat dat voor de instroom zal betekenen, is nog onduidelijk, maar bekend is dat elke verhoging zal leiden tot extra vraaguitval. De vraag of nog sprake is van een voor ieder behoorlijke toegang tot de rechter is daarmee weer actueel.

In de literatuur is vooral kritische aandacht besteed aan de innoverende projecten, zij het dat de vier innovatieprojecten in feite op één hoop worden gegooid. Onder de prikkelende titel *Luie rechters draaien het recht door de gehaktmolen* verscheen in het Nederlands Juristenblad een kritisch artikel van drie Amsterdamse advocaten over (in het bijzonder) de pilots van het hof Amsterdam en de rechtbank Arnhem: “advocaten en rechtzoekenden worden opgejut en gekortwiek”, maar “voor zichzelf houden rechters comfortabele slagen om de arm”.²⁶ Dit leidde tot een polemiek tussen advocaten enerzijds en vertegenwoordigers van de Haagse rechtbank en het Amsterdamse hof anderzijds.²⁷ Ook bij de Haagse pilot zijn vraagtekens geplaatst. De vrees is geuit dat het succes in bulkzaken leidt tot meer procedures en ten koste gaat van doorlooptijden in complexe zaken, en dus tot grotere vertraging. Goed bedoelde voorstellen hebben volgens sceptici uiteindelijk in belangrijke mate tot doel nog weer meer te bezuinigen.²⁸

2.4. Literatuur over doorlooptijdverkorting

Gedetailleerd statistisch onderzoek naar civiele handelszaken is tamelijk schaars en het gemis daaraan wordt regelmatig genoemd.²⁹ Voor Nederland heeft alleen dr. R.J.J. Eshuis empirisch onderzoek verricht naar effecten van doorlooptijd verkortende maatregelen, resulterend in zijn in 2007 gepubliceerde dissertatie *Het recht in betere tijden, Over de werking van interventies ter versnelling van civiele procedures*. Zijn studie richtte zich op de zaken waar de meeste klachten over bestaan: de contradictoire bodemzaken; verzoekschriften en kantonzaken (die overigens het leeuwendeel van de procedures vormen) worden over het algemeen weinig

²⁵ Zie brief 8 juli 2013.

²⁶ Van Daal e.a. (2012), p. 2903-2904; vgl. Ynzonides en De Boer (2012), p. 2424 e.v.

²⁷ Reacties in *NJB* (2013), p. 19-22.

²⁸ Ynzonides en De Boer (2013), p. 22-23.

²⁹ Asser/Groen/Vranken (2003); Van Velthoven en Ter Voert (2004).

problematisch geacht. Hij heeft een voormeting (zaken tussen 1994 en 1996) en een nameting (zaken afgedaan in de tweede helft van 2003) gedaan bij alle negentien civiele sectoren. Door getroffen maatregelen en resultaten te vergelijken, kon hij nagaan in hoeverre de door beleidsmakers veronderstelde mechanismen opgaan.

De studie van Eshuis is ook in zoverre uniek omdat in de ons omringende landen basale meting van doorlooptijden zelfs niet op orde is. Internationale literatuur is overwegend van Amerikaanse origine en ziet vooral op het identificeren van factoren die bepalend zijn voor de snelheid van procederen, en is niet gericht op de vele factoren die op de duur van procedures van invloed kunnen worden geacht. Harde kennis over de werking van doorlooptijd verkortende interventies is dus zeer beperkt voorhanden, noch bestaat een goede methodologie (theorieontwikkeling) van versnelling van civielrechtelijke procedures.³⁰

Enig zicht op doorlooptijden is pas sinds 2005 voorhanden. Sindsdien publiceert de rechtspraak namelijk in jaarverslagen cijfers over de gemiddelde doorlooptijd van (onder meer) civiele bodemzaken.³¹ Een verdere verkorting van de doorlooptijden in bodemzaken in de civiele sector kan sindsdien worden geconstateerd.³² In 2007 is de gemiddelde doorlooptijd zelfs met 20% gedaald ten opzichte van 2005 (ook al is die regeling vooral toe te schrijven aan een aanpassing ten aanzien van de parkeerrol).³³

De gesignaleerde daling hangt ten nauwste samen met een reeks van interventies die in de periode 1993-2003 in de rechtspleging hebben plaatsgevonden om procedures te versnellen. Zij waren in belangrijke mate geënt op het experiment met het zogeheten Versneld regime (waaraan ook de Haagse rechtbank heeft deelgenomen). In dit regime werd op twee manieren getracht versnelling te bereiken: door verandering van de procesregels (in het bijzonder: het intensiveren van de vroegste stadia van de procedure) en door striktere bewaking van de termijnen. Het experiment was gericht op zogeheten eenvoudige zaken, met selectiviteit zowel aan de zijde van advocaten als aan die van rechters. Het Versneld regime resulteerde in meer dan een halvering van de doorlooptijden ten opzichte van soortgelijke zaken uit het verleden. Kenmerk van een eenvoudige zaak was een zaak met één eiser waarbij eiser noch gedaagde een overheid was en een financieel belang had van minder dan fl 50.000,-.

Eshuis heeft dit experiment geëvalueerd en constateerde dat strengere eisen aan de inleidende processtukken (de bewijsaandraag- en substantiëringsplicht) en een mondelinge behandeling zichtbaar effect hebben, maar ook dat rechtbanken met een intensiever voortraject méér verkorting van doorlooptijden hebben bereikt dan rechtbanken die dat niet deden.³⁴ Hij noemt in dat verband met name de controle op de substantiëringsplicht en zaakspecifieke instructie; bij een kaal voortraject traden méér procedurele complicaties op (incidenten, eiswijziging, na comparitie alsnog repliek/akte). Weliswaar neemt de duur van de eerste fase van de procedure door die controle toe (mediaan +7, respectievelijk + 26 dagen), maar die groei valt in het niet bij de tijdwinst die wordt geboekt vanaf het moment van de conclusie na antwoord vergeleken met rechtbanken die niets deden. Het concentreren of intensiveren van de procedure in de

³⁰ Eshuis (2007), p. 12 e.v. 281- 289; Eshuis (2008), p. 164.

³¹ Daarmee wordt bedoeld de totale tijd (in dagen) die verstrijkt tussen het moment waarop een zaak voor de rechter wordt aangebracht tot de afdoening in eerste aanleg.

³² Zie voor meer cijfers hierboven 2.2.

³³ Eshuis (2008), p. 168-170.

³⁴ Eshuis (1998), p. 65 e.v. en (2008), p. 164-166.

vroegste stadia is dus een strategie die werkt. Het is goed te beseffen dat de wijzigingen die in 2002 in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zijn doorgevoerd ten nauwste samen hangen met de wijze van procederen onder het Versneld regime.

Uit Eshuis' onderzoek blijkt voorts dat de zaakvoorraad cruciaal is voor de doorloopsnelheid. Het voorraadniveau wordt door talloze factoren beïnvloed, onder meer door instroom van zaken, bewijsopdrachten, beschikbare personele capaciteit, uitstelbeleid en door de tijd die met het schrijven van een vonnis is gemoeid. Er bestaat een nauwe relatie tussen verkorting van doorlooptijden en gerealiseerde voorraadvermindering. Het voorraadniveau is volgens Eshuis zelfs een krachtiger instrument dan het houden aan termijnen door een strengere rolrechter. Zo blijkt dat procesbewaking door de rechter slechts een geringe bijdrage heeft geleverd aan de gerealiseerde versnelling van procedures.³⁵ Naarmate een rechtbank termijnen strakker bewaakt, neemt de hoeveelheid zaken die op vonnis wacht namelijk toe. Het kan volgens Eshuis zelfs contraproductief zijn: in de periode 1996-2003 is de tijd die gemoeid was met het nemen van een conclusie van antwoord gedaald van 84 naar 70 dagen. De tijd die echter gemoeid was met het wijzen van een eindvonnis steeg van 50 naar 56 dagen (dat wil zeggen de mediaan; de gemiddelde tijd lag veel hoger); de zeswekennorm werd dus in de regel niet gehaald.³⁶

De beoogde effecten van het Versneld regime werden volgens Eshuis ondergraven doordat niet tevens een strategie bestond gericht op het terugdringen van werkvoorraden; vgl. de cijfers onder 2.2. Terwijl de zaken die binnen de experimentele procedure werden behandeld aanmerkelijk sneller werden afgedaan, daalde de verwerkingssnelheid van zaken die de gewone procedure doorliepen. Gemeten over het totaal van zaken trad grosso modo dan ook geen versnelling op. Het willen reduceren van de zaakvoorraad vormde een belangrijke reden om de Vliegende Brigade op te richten.³⁷ Dit alles betekent echter niet dat het aanscherpen van termijnen en termijnbewaking niet zou *kunnen* werken, aldus Eshuis.³⁸

Ten slotte is volgens Eshuis de bereidwilligheid van betrokkenen - rechters en advocaten - van essentieel belang om doorlooptijd verkortende interventies te laten slagen: 'Maatregelen ter verkorting van procedures hebben geen enkel effect als de betrokken professionals (rechters, maar ook advocaten) er niet naar handelen - hetgeen meer regel dan uitzondering is. (...) Er bestaat een sterke neiging tot conformeren aan historisch gegroeide situaties. Aanzetten tot verandering betekent bijna onvermijdelijk dat je je met de werkwijzen van collega's gaat bemoeien - terwijl het respecteren van elkaars speelruimte onder professionals juist de norm is. De informele normen rond het vragen en gunnen van uitstel vormen daarvan een treffende illustratie'.³⁹

Het is goed om te beseffen dat binnen de civiele sector inmiddels ruime ervaring is opgedaan met de intensivering van de voorfase. Advocaten hebben hun processtukken anno 2013 veel

³⁵ Eshuis (2008), p. 164-165.

³⁶ Daar had overigens ook de regeling van de parkeerrol mee te maken, die uiteindelijk in 2007 is aangepast.

³⁷ Eshuis (1998). De voorraad in bewerking zijnde zaken en doorlooptijden is in de periode 1996 -2003 bijna gehalveerd, mede door toedoen van de Vliegende Brigade; Eshuis (2008), p. 168.

³⁸ Eshuis (2008), p. 168.

³⁹ Eshuis (2008), p. 168-169.

beter ingericht dan in de eerste jaren na 2002, zodanig zelfs dat de rechtbank Arnhem in de pilot beperkingen aan de omvang van dagvaarding en conclusie van antwoord heeft gesteld. Rechters hebben thans op de comparitie, die standaard wordt gelast, een duidelijker beeld van het geschil. Bovendien zijn actieve rechters werkzaam met goede communicatieve vaardigheden, zodat de comparitie ten volle kan worden benut. Het project Civiele procesinnovatie behelst dan ook in feite slechts een wijziging in het stroomschema: het ziet vooral op het zo snel mogelijk op zitting laten komen van partijen (binnen twaalf weken) en vervolgens het vonnis wijzen, waardoor tijdwinst is te behalen; zie Bijlage 7.1. De pilot is dus vooral administratief-organisatorisch van aard en veel minder procesrechtelijk-inhoudelijk, ook al zijn inhoudelijke kanttekeningen te plaatsen.

3. Opzet evaluatie van de Haagse pilot

3.1. Kanttekening bij de gekozen sturingsoptie

Het is inmiddels het intrappen van een open deur dat tijdigheid van rechtspraak een kenmerk is van kwalitatief goede rechtspraak. Eveneens is algemeen bekend dat grote verschillen bestaan tussen de duur van de procedure in diverse soorten civiele zaken en tussen rechtbanken onderling. Een zoektocht naar mogelijke differentiatie tussen verschillende typen zaken kan zinvol zijn. Het (creëren en) in stand houden van een aparte procedurevariant moet dan wel opwegen tegen de winst die ermee wordt geboekt. Met andere woorden: de vraag is of deze variant de inspanning, capaciteit en aandacht waard is. Bedacht dient te worden dat het contingent civiele zaken in de bodemprocedure zeer beperkt is, vergeleken met het aantal zaken in kanton bodemzaken: in 2010, dus vóór de competentiegrenswijziging, betrof de instroom van bodemprocedures bij de sector civiel recht slechts 3% van alle civiele rechtszaken in eerste aanleg; de instroom kantonbodemprocedures bedroeg 53%.⁴⁰ In aantallen betekent dat in de civiele bodemprocedure: 41.163 in 2010 en in 27.376 in 2011; voor de kantonbodemprocedure: 622.927 in 2010 en 575.285 in 2011.⁴¹ De pilot betreft dus de eenvoudige zaken binnen het zwaarste segment en die zaken maken maar een heel klein deel uit van civiele procedures (waarvan het gros nog véél eenvoudiger is). Het potentiële bereik van deze - kort gezegd - snelle stroom is echter tevoren niet in kaart gebracht.

De pilot is van start gegaan zonder heldere probleemdefinitie en zonder duidelijk zicht op de (veronderstelde) onderliggende oorzaak van de te lange doorlooptijd. Voorhanden kennis van talloze onderzoeken op dit terrein lijkt niet te zijn benut. Met een toets vooraf van de ‘programmatheorie’ achter de pilot had een aantal aannames weerlegd of gepreciseerd kunnen worden. Een verantwoording voor de keuze voor een bepaald type zaken is niet gegeven. Er zou bijvoorbeeld ook gekozen kunnen zijn voor sturing op versnelling van complexe zaken, zaken met bepaalde zaakkenmerken, of faillissementszaken; in de laatste categorie ligt de gemiddelde doorlooptijd immers boven de twee jaar. Het is bekend dat zaken die eenmaal vertraging hebben opgelopen uiterst gevoelig zijn voor verdere vertraging. Zou het dan niet juist voor de hand hebben gelegen prioriteit te verlenen aan versnelling bij de tragere zaken? Zou niet méér en eenvoudiger winst op andere terreinen zijn te behalen dan die waarop de pilot zich richt? Juist in die zaken wordt immers in elk geval voldaan aan het recht op behandeling van de zaak binnen een redelijke termijn (artikel 6 EVRM).

Wanneer de ontwikkeling van doorlooptijden in ogenschouw wordt genomen, volgt daaruit niet onmiddellijk dringend de behoefte aan deze pilot. De wijzigingen in het Wetboek van Burgerlijk Rechtsvordering (Rv) en aanpassingen van werkprocessen hebben immers al tot een sterke toename van het percentage zaken geleid dat binnen één jaar wordt afgedaan; in

⁴⁰ Zie Eshuis e.a. (2011), p. 100. De overige percentages betreffen kanton verzoekschriftprocedure (25%), kanton kort gedingprocedure (1%), civiel verzoekschriftprocedure (15%), civiel kortgeding procedure (1%), civiel presidentsrekest (2%).

⁴¹ Zie Eshuis e.a. (2011), p. 100 en de jaarlijkse internetupdate van het WODC.

vijftien jaar tijd van 34% in 1995 tot 49% in 2003 en uiteindelijk tot 63% in 2010.⁴² Inmiddels voldoet de rechtspraak vrijwel aan de intern afgesproken normen voor de doorlooptijd in civiele bodemzaken binnen één jaar (70%), waarbij bedacht moet worden dat die norm ongemerkt is aangescherpt door de verruiming van de competentiegrens, waardoor immers lastigere zaken zijn overgebleven; zie hoofdstuk 2.2. De vraag is of de grens van het redelijk haalbare in civiele contradictoire bodemzaken niet is bereikt. Snelheid is een belangrijk goed, maar het sturen daarop is geen doel op zich en mag niet ten koste gaan van een zorgvuldige rechtspleging.

3.2. Probleemstelling en onderzoeksvragen

Verwacht werd dat de Haagse pilot één belangrijk hoofdeffect zou opleveren, namelijk een snellere afwikkeling van pilotzaken omdat vaart werd gezet achter de periode tot aan het (eerste tussen)vonnis. Onduidelijk was echter of en in hoeverre zich verwachte en onverwachte zijeffecten zouden voordoen; te denken valt aan (on)tevredenheid van advocaten en rechters, kwaliteitsverlies van processtukken en/of van het vonnis door een hogere werkdruk van advocaten en/of rechters. Effecten op andere gebieden bepalen immers mede of doorlooptijd verkortende interventies zinvol en dus wenselijk zijn.

In de evaluatie is daarom de volgende probleemstelling centraal gesteld: *Welke zijeffecten brengen de specifieke pilotonderdelen voor betrokkenen en de procedure mee, in welke omvang doen zij zich voor en in hoeverre lenen de specifieke projectonderdelen zich volgens betrokkenen voor bredere/algemene toepassing?*

Beantwoording van deze vraag geschiedt op basis van een drietal onderzoeksvragen:

1. *Zijn de concrete wijzigingen die de pilot ten opzichte van de bestaande situatie meebrengt, de pijlers van het project, daadwerkelijk en consequent toegepast?*

Volgens Eshuis sorteren maatregelen om de doorlooptijd te verkorten slechts effect wanneer ze ook werkelijk worden geïmplementeerd en de bij de procesgang betrokken actoren hun gedrag op de beoogde wijze aanpassen.⁴³ Het enkele feit dat wordt afgesproken bepaalde regels toe te passen, betekent namelijk nog niet dat deze ook metterdaad zullen worden toegepast. Om de (mogelijke) consequenties van de verschillende projectonderdelen in kaart te brengen, dient dus eerst te worden vastgesteld of en in hoeverre de specifieke projectonderdelen ook werkelijk en consequent zijn toegepast.

2. *Wat voor consequenties brengen de pijlers/projectonderdelen met zich voor betrokkenen?*

De tweede onderzoeksvraag is gericht op het in kaart brengen van mogelijke consequenties van de diverse projectonderdelen voor betrokken rechters en advocaten.

3. *In hoeverre worden de individuele pijlers, gelet op de zijeffecten die zij mogelijk veroorzaken, door betrokkenen geschikt bevonden voor bredere/algemene toepassing?*

Het project betreft een pilot, dus een proef om te kijken op welke wijze tijdigheid en differentiatie kunnen worden bewerkstelligd. Sommige interventies zullen daartoe mogelijk geschikt zijn, andere niet echt of zelfs geheel niet. Ze brengen wellicht dermate negatieve

⁴² Waarbij nog bedacht moet worden dat het aantal zaken in de periode 2000-2010 fors is toegenomen. Zie Eshuis (2007), p. 157, en *Jaarverslag Rechtspraak 2011*, p. 24.

⁴³ Eshuis (2007), p. 284.

consequenties mee, dat zij door betrokkenen ongeschikt worden bevonden voor bredere toepassing. De derde onderzoeksvraag betreft daarom een waarderingsvraag.

3.3. Methodologie

Uit het genoemde onderzoek van Eshuis blijkt dat niet alleen doorlooptijden, maar ook consequenties voor de effectiviteit, efficiency en de kwaliteit van de rechtspleging van belang zijn.⁴⁴ Zo kan de uitkomst van een interventie zijn dat snelheid en efficiency toenemen, maar dat de kwaliteit en de effectiviteit tegelijk afnemen. Idealiter dient het effect van de pilot dus ‘integraal’ te worden getoetst. Een uitputtend onderzoek behoorde echter niet tot de mogelijkheden. De beschikbare tijd en middelen voor de evaluatie van de pilot waren beperkt in omvang. Het verzamelen van causaliteitsrelaties is een langdurig en kostbaar proces. Doel van de evaluatie bleef echter wel het zo nauwkeurig mogelijk in kaart brengen van de wél te onderzoeken (mogelijke) zijeffecten. Hoewel al enig zicht bestaat op wat werkt en wat niet, kan door het verzamelen van aanvullende kennis de focus worden verscherpt, kunnen handvatten worden aangereikt om te leren van gemaakte fouten en kan de haalbaarheid van bepaalde doelstellingen reëler worden ingeschat.

Het aantal civiele zaken dat ten behoeve van de pilot is geselecteerd, betreft slechts een klein percentage (minder dan 10 %) van de totale instroom contradictoire zaken in de betrokken periode, met alle gevolgen van dien voor het veralgemeniseren van de uitkomsten van de evaluatie. Het beperkte karakter betekende dat het hoofdeffect - de bewerkstelligde doorlooptijdverkorting - niet op integrale wijze onderzocht kon worden. Daarvoor zijn ‘harde’, objectieve gegevens nodig, bijvoorbeeld in de vorm van nulmetingen voorafgaande aan de pilot, nulmetingen bij andere rechtbanken, metingen ten aanzien van de doorlooptijd van niet-pilotzaken. Geen zicht bestaat dus op de effecten van afdoening van andere zaken. Voor integraal onderzoek is ook kennis vereist van administratief-organisatorische aspecten, zoals werkvoorraad, wijze van inroostering van rechters, van personele bezetting in relatie tot het werk, functioneren van de griffie.

Kern van het onderzoek wordt gevormd door de vraag naar ervaringen van rechters en advocaten met de versnelde werkwijze en de waardering daarvan.⁴⁵ Het antwoord op deze vragen is verkregen op basis van enquêtes met advocaten die partij waren bij de procedure en interviews met pilotrechters. Aan deze subjectieve kwalitatieve gegevens kan en mag echter niet dezelfde empirische waarde worden toegekend als aan objectieve kwantitatieve gegevens. Het ‘zachte’ karakter van de voor de evaluatie verzamelde subjectieve gegevens kan worden geïllustreerd door het feit dat, ondanks een (relatief) verrassend hoge respons onder advocaten, desalniettemin bijna 30% van hen niet aan de enquête heeft deelgenomen, zodat geen volledig beeld bestaat. Dat kan een vertekende invloed hebben naar beide kanten. Voorts is het percentage advocaten dat slechts eenmalig aan de pilot heeft deelgenomen groot, met als gevolg dat sommige respondenten ook aangeven dat zij, gelet op die beperkte ervaring, de consequenties van de diverse interventies moeilijk kunnen overzien. Vergelijkbare getalsgebonden bezwaren kleven aan de genoteerde bevindingen van rechters.

⁴⁴ Eshuis (2007), p. 151-156.

⁴⁵ Er is om diverse redenen van afgezien onderzoek bij justitiabelen te doen; zie hierna onder 3.4.

Eshuis heeft opgemerkt dat het praktische nut van subjectieve gegevens voor een algemeen beeld van ontwikkelingen binnen de civiele rechtspleging beperkt is: ‘Het ontbreekt aan vergelijkbare gegevens die als voormeting kunnen dienen en op het vergelijken van subjectieve gegevens kunnen geen gefundeerde uitspraken worden gebaseerd over ‘echte’ ontwikkelingen’.⁴⁶ Het doen van algemene uitspraken over specifieke pilotonderdelen is daarom slechts beperkt mogelijk. De evaluatie heeft dan ook veeleer het karakter van een (klant)waarderingsonderzoek dan een breed opgezet integraal wetenschappelijk onderzoek. Ondanks dat de evaluatie niet tot de laatstgenoemde categorie kan worden gerekend, levert deze niettemin een bijdrage aan de bestaande *body of knowledge*. Méér onderzoek is echter noodzakelijk.⁴⁷

3.4. Betrokken personen en systemen

Voor de beantwoording van de (in 3.2. genoemde) onderzoeksvragen zijn de ervaringen van betrokkenen binnen de rechtspraak (de rechters, de projectleider, griffiemedewerkers) en actoren buiten de rechtspraak (advocaten) bepalend geweest. Er is - overigens niet alleen om economische redenen - van afgezien om de betrokken justitiabelen te benaderen. De verschillende onderdelen van de pilot ‘raken’ voornamelijk advocaten. Advocaten hebben, méér dan de rechtzoekenden, ervaring met civiele procedures en zijn daardoor beter in staat een vergelijking te trekken met de reguliere procedure. Enquêtering onder rechtzoekenden levert voorts meestal slechts een respons van ca. 10% op, terwijl dit onder advocaten - afhankelijk van het onderwerp - doorgaans hoger is (ca. 50%), terwijl - een pragmatisch argument - advocaten simpelweg makkelijker zijn te lokaliseren en te benaderen dan hun cliënten.

3.4.1. Projectrechters

In de periode tot 1 januari 2013 namen vier rechters, onder wie de projectleider, deel aan het project; vanaf die datum namen er vijf deel. Zij zijn door de teamvoorzitter van destijds⁴⁸ gekozen uit een aantal rechters die zich voor het project hadden aangemeld, zonder dat overigens duidelijk is welk criterium de keuze heeft bepaald. De projectrechters variëren van zeer tot enigszins ervaren in de civiele sector, met een duidelijke achtergrond als civilist. Naast de pilotzaken hebben zij ook reguliere zaken van de rol behandeld; een rechter deed daarnaast slechts MK-zaken. Om de drie weken was een schrijfwEEK ingelast. De zittingen die daardoor niet werden gedaan, werden in de week daaraan voorafgaand en daaropvolgend ingehaald. Voor de zittingen werd de gebruikelijke tijd van twee uur ingeroosterd. Met de betrokken rechters zijn aan het einde van de pilotperiode interviews gehouden, min of meer aan de hand van een tevoren opgestelde vragenlijst. De interviews zijn op taperecorder opgenomen, op papier uitgewerkt en vervolgens ter inzage en correctie aan de betreffende rechters gegeven. Tevens is hen gevraagd een lijst met stellingen over het project in te vullen; zie voor vragen- en stellingenlijst Bijlage 7.4. en 7.5.

⁴⁶ Eshuis (2007), p. 271.

⁴⁷ Zie ook de oproep van Eshuis in Eshuis (2007), p. 289.

⁴⁸ Mevrouw mr. Julia Mendlik. Zij is thans landelijk projectleider Uniformering werkprocessen Kanton/Civiel.

3.4.2. Projectleider en projectzaken

De projectleider heeft een belangrijke rol vervuld in de pilot. Zij had een vrijstelling verkregen van twee uur per week voor de pilot. Zij bekeek wekelijks globaal alle dagvaardingszaken die van de rol kwamen en selecteerde daaruit de zaken die in de pilot zouden worden behandeld op basis van de hiervoor onder 1.3 weergegeven uitgangspunten: dat wil zeggen B, B-C of C-zaken (en dus geen D-, letselschade-, verdelings- en overheidszaken). Een B-zaak (een basiszaak) betreft een zaak met één tot drie min of meer overzichtelijke geschilpunten, een C-zaak (een complexe zaak) met vier of meer geschilpunten; een D-zaak (“draak”) is een feitelijk en juridisch zeer ingewikkelde zaak. Anders dan in het Versneld regime is dus geen onderscheid gemaakt naar financieel belang en/of beperking tot één eiser.

Normaal geschiedt classificatie van zaken nadat van antwoord is geconcludeerd. Wekelijks worden de zaken die van de rol komen verdeeld onder (doorgaans) drie rechters. Zij bekijken globaal de zaken op zaakscategorie (het onderwerp) aan de hand van een landelijke lijst; beknopt wordt geïnventariseerd welke geschilpunten zich voordoen op welk terrein en gewaardeerd op moeilijkheidsgraad. De bevindingen worden op de voorzijde van het dossier geschreven. Bij de projectzaken is deze classificatie op zaakskennmerken dus niet gedaan door de zogeheten CNA-selecteurs maar door de projectleider op basis van de dagvaarding. De projectleider onderhield alle contacten met griffiemedewerkers

3.4.3. Griffie

Een belangrijk onderdeel van de pilot vormde de communicatie met de advocatuur per e-mail; dat gebeurt normaliter niet. Daartoe is een afzonderlijke e-mailbox gecreëerd (project.procesinnovatie.rb.den.haag@rechtspraak.nl). Het was de bedoeling dat advocaten die aan de pilot zouden deelnemen voor al hun vragen dit e-mailadres zouden gebruiken. Gebruik van e-mail zou kunnen voorkomen dat een brief of fax als gevolg van bureaucratie en/of administratieve fouten later dan nodig op het bureau van de zaaksrechter terechtkomt, met alle problemen van dien voor een efficiënte zaaksbehandeling.

De mailbox werd beheerd door één griffiemedewerker, die gedurende de pilot door achtereenvolgens twee andere is vervangen. Processtukken van pilotzaken werden nog steeds via de gewone post verstuurd en daardoor door alle griffiemedewerkers behandeld. Ten behoeve van de pilot griffiemedewerker was een werkinstructie opgesteld, die dus afweek van de gebruikelijke werkwijze; voor de andere medewerkers niet. Aanspreekpunt voor de griffiemedewerker in pilotzaken was niet de rolrechter, maar de projectleider. Met de betrokken pilotgriffiemedewerker is een interview gehouden.

3.4.4. Advocaten

Zodra een zaak voor de pilot was geselecteerd, werd aan de betrokken advocaten een instructieemail gestuurd over de werkwijze binnen het project; zie Bijlage 7.2. De bedoeling was voorts dat zij enkele weken nadat vonnis was gewezen of een schikking was bereikt een enquêteformulier per post zouden ontvangen, met het verzoek het formulier in een bijgevoegde antwoortenveloppe te retourneren. In de betreffende brief was vermeld dat de gegevens bestemd waren voor een wetenschappelijke evaluatie van het project en vertrouwelijk zouden worden behandeld. Advocaat van eiser en gedaagde kregen hetzelfde

formulier, waarbij eiser een ander antwoordpad volgde dan gedaagde. Een advocaat met meerdere projectzaken kan meer dan een keer respondent zijn geweest. Elk enquêteformulier bevatte een code, gekoppeld aan een projectadvocaat. Zo kon indien binnen een maand geen reactie was verkregen een herinnering worden gestuurd met wederom een enquêteformulier. Het enquêteformulier bestaat uit 34 vragen; zie Bijlage 7.3. De vragen zijn zodanig geformuleerd dat beantwoording van de deelvragen mogelijk zou moeten zijn.

3.4.5. Datasysteem Civiel

Het projectontwerp voorzag niet in een afzonderlijke registratie van de pilotzaken met de benodigde gegevens. Daardoor moest gebruik worden gemaakt van het computerdatasysteem van de afdeling Handel, genaamd “Civiel”. Dit datasysteem registreert gegevens van alle door de afdeling Handel behandelde zaken. Zodra een zaak door de projectleider als projectzaak was benoemd, kreeg de zaak een projectcodering (PCP-code) mee. Het systeem leek bruikbaar voor de evaluatie vanwege de objectieve gegevens die eraan ontleend zouden kunnen worden; dat bleek echter slechts beperkt het geval te zijn:

- Niet alle voor de evaluatie van belang zijnde gegevens staan geregistreerd; te denken valt aan mate van complexiteit van een zaak (het aantal geschilpunten op basis van de categorie-indeling A, B, C, D). Pas na tussenvonnis krijgt een zaak een zwaartecode.
- Evenmin staan schikkingen geregistreerd; ze staan in het registratiesysteem als royement. Onder royementen worden echter ook verschillende andere afdoeningen gerekend, zoals een intrekking.
- Registratie van projectzaken is beperkt geschied. Als gevolg van registratiemutaties van de PCP-code zijn aanvankelijk projectzaken uit het zicht verloren. Zaken waarin zich een incident had voorgedaan, bleken zich bijvoorbeeld niet te lenen voor versnelde afdoening. Zij zijn door de projectleider uit het project gehaald en raakten dus hun PCP-code kwijt. Sommige van deze zaken zijn op een later moment toch weer in de pilot opgenomen, maar staan desalniettemin niet meer als projectzaak geregistreerd. Na oplossing van het coderingsprobleem zijn zaken die na een incident *wel* definitief uit het project zijn gehaald, toch als projectzaak in Civiel geregistreerd gebleven. Ander voorbeeld: projectzaken waarin een tussenvonnis in de hoofdzaak was geweest, kregen op dat moment een andere codering en waren nadien niet meer als projectzaak in het systeem te achterhalen. Zie voor een uitwerking verder hoofdstuk 4.1. en 4.3.
- Zonder goed begrip van de werking van Civiel zijn de gehanteerde coderingen en cijfers lastig te doorgronden en daardoor zijn gegevens ook moeilijk te combineren; bijvoorbeeld de door de rechter gegeven codering B, B/C, C of D.

Sinds 2005 heeft de Raad deze database opgezet met zaaksgegevens van alle civiele rechtspraak om juiste doorlooptijd cijfers en andere statistische informatie te kunnen leveren.⁴⁹ Inmiddels is een nieuw databasesysteem gelanceerd, genaamd datawarehouse. Geen opvolger van Civiel, maar een centrale voorziening waarin alle gegevens uit de lokale systemen worden opgeslagen en toegankelijk gemaakt voor bevragingen.

⁴⁹ Eshuis (2008), p. 170.

3.4.5. Gegevens projectleider

Tevens is gebruikgemaakt van informatie uit de gegevensbestanden van de projectleider, bijvoorbeeld het aantal verzoeken tot uitstel. De gegevens uit deze bron weken soms af van de gegevens uit Civiel: volgens deze laatste zijn er dertien incidenten geweest, volgens de mailbox van de projectleider 24 (tot 19 juni 2013).

4. Resultaten van de evaluatie

In dit hoofdstuk zullen de resultaten worden gepresenteerd van de evaluatie. Daartoe zal eerst worden stilgestaan bij het aantal en type geselecteerde pilotzaken en bij de rol van de griffie. Vervolgens wordt de respons van de geënquêteerde advocaten besproken, gevolgd door de uitwerking van de beantwoording van de onderzoeksvragen, steeds per projectpijler. Tenslotte worden enkele onderwerpen besproken die niet zijn terug te voeren tot de interventies maar wel betekenis hebben voor de evaluatie van de pilot.

4.1. Pilotzaken: aantal en selectie

4.1.1. Aantal pilotzaken

Er bestond geen streefaantal pilotzaken. Het wekelijks aantal behandelde projectzaken hing mede samen met de beschikbare tijd van de projectrechters. Aan de hand van een opgave van verhinderingen zijn door de roosteraar voor iedere rechter wekelijks een of meer zogeheten zaaksblokjes in het rooster gereserveerd. De projectleider vulde deze zaaksblokjes zoveel mogelijk met projectzaken op. Lukte dat om een of andere reden niet, dan werden de zaaksblokjes met reguliere zaken gevuld.

Er zijn in de periode 2 mei 2012 tot 3 april 2013 (op basis van een handmatige telling door de roosteraar) in totaal 147 zaken voor de pilot geselecteerd: in 2012 88 (van de 911 ingestroomde), in 2013 59. Er zijn blijkens de registratie van de projectleider echter 24 zaken uit de pilot gehaald.⁵⁰ Het aantal projectzaken zou mitsdien 123 moeten bedragen. Uit het datasysteem Civiel zijn echter met behulp van de PCP-code (zie hoofdstuk 3.4.5.) 120 pilotzaken te traceren⁵¹, waarvan er tot 19 juli 2013 111 waren uitgestroomd.⁵² Daartoe behoren ten onrechte vijf zaken die al uit het project waren gehaald⁵³, zodat 106 zaken resteren. De evaluatie strekt zich dus uit over deze 106 zaken: volgens Civiel 58 zaken met een (tussen)vonnis en 48 zaken die zijn doorgehaald op verzoek van partijen, doorgaans vanwege een bereikte schikking. Dat laatste zou overigens een hoog schikkingspercentage betekenen: uitgaande van 123 zaken 39% (en van 106 zaken zelfs 45,3%). Landelijke cijfers geven namelijk een heel ander beeld: in de periode 2002 tot 2010 is dit percentage zelfs fors gedaald, van 38% tot 28%.⁵⁴ In 23 van de 106 zaken (18%) was een eis in reconventie ingesteld. De partijconstellatie - natuurlijke personen of juist institutionele cliënten (bedrijven, verzekeringsmaatschappijen) -, was als volgt: van de eisers was 52,2% natuurlijk persoon en van de gedaagden 61,7%. De juridische zaaktypering is van 120 zaken bekend (zie Bijlage 7.6); het zijn - afgezien van zeven verdelingszaken - geen specialistische maar doorsnee zaaksonderwerpen.

⁵⁰ Het betreft 20 zaken waarin een incident is opgeworpen (oorspronkelijk betrof het 24 zaken, maar vier hiervan zijn vervolgens weer in het pilottraject opgenomen), één zaak op verzoek van partijen, twee vanwege een mediationtraject en één vanwege het niet betalen van griffierechten.

⁵¹ Stand genoteerd op 30 oktober 2013.

⁵² Negen procedures waren op het meetmoment 19 juli 2013 dus nog afgerond en zijn daarom in de berekening van doorlooptijden niet meegerekend. Ook de advocaten in die zaken zijn niet aangeschreven, omdat uitsluitend advocaten met een vonnis cq schikking zijn benaderd.

⁵³ Dit betroffen zaken die vanwege een incident uit het project zijn gehaald.

⁵⁴ Zie Eshuis e.a. (2011), p. 103.

In hoofdstuk 3.3. is al aangestipt dat registratie van projectzaken en zwaartekennmerken beperkt is geschied. Mede gelet op het beperkt aantal pilotzaken kunnen aan hiervan afgeleide gegevens geen harde conclusies worden verbonden.

4.1.2. Selectie en zwaarte van pilotzaken

De selectie van zaken betrof een belangwekkend onderdeel van het project. Doel van het project was immers om te beoordelen of redelijk overzichtelijke zaken met een te overzien aantal geschilpunten (boven de € 25.000,-) op versnelde wijze zouden kunnen worden afgedaan, dat wil zeggen: B, B/C en C zaken. De projectleider selecteerde wekelijks uit de rol de zaken voor de pilot (zie hoofdstuk 3.4.2). Daarmee heeft de projectleider kunnen sturen welke zaken wel voor de pilot geschikt werden geacht en welke niet.

Hoewel de categorisering duidelijk lijkt, is het selectie-uitgangspunt niet altijd consequent toegepast. Dat heeft verschillende oorzaken. Een goed omlijnd kader voor zwaartetyping ontbreekt, zodat verschillende rechters ten aanzien van een en dezelfde zaak tot verschillende waarderingen kunnen komen. Voorts bleek het lastig de zwaarte van een zaak louter op basis van de dagvaarding vast te stellen. Een ogenschijnlijk redelijk eenvoudige zaak leidde bijvoorbeeld bij antwoord tot (een groot aantal) nieuwe of ingewikkelde geschilpunten of bij antwoord was een geheel zelfstandige eis in reconventie ingesteld. In de categorie C-zaken deden zich volgens de projectleider dan ook de meeste problemen voor omdat de mate van complexiteit van een zaak pas echt goed bij conclusie van antwoord kan worden vastgesteld. Volgens twee rechters zijn ook complexe C-zaken (verdelingszaken) behandeld met veel geschilpunten en - naar later bleek - (te) weinig bewijsstukken. Dat betekende dat de ingeplande tijd voor de comparitie te kort was, het proces-verbaal niet tijdens de comparitie kon worden opgemaakt en/of dat na de comparitie eerst een akte moest worden genomen of slechts een (min of meer kaal) tussenvonnissen kon worden gewezen omdat aan partijen nog de gelegenheid moest worden geboden aanvullende stukken te sturen.

Na interne discussie over zwaarte van te selecteren zaken, is de projectleider nauwlettend gaan toezien op de selectie uitgangspunten en is in de categorie C gekozen voor enigszins overzichtelijke zaken.

Van de 58 projectzaken waarin een (tussen)vonnissen is gewezen, is de zwaarte via Civiel te achterhalen; de zwaarte van de zaken die zijn doorgehaald (doorgaans vanwege schikking) zijn handmatig getraceerd (via ZRP). In totaal zijn 35 B-zaken, 44 B/C-zaken en 23 C-zaken in de pilot behandeld⁵⁵; daarvan zijn respectievelijk 15, 18 en 11 zaken via een schikking beëindigd.

De cijfermatige gegevens over de zwaarte van de zaak komen min of meer overeen met de bevindingen van de advocaten: 45,6% van de respondenten typeerde bijna de helft van de zaken als eenvoudig, namelijk met 1 à 2 geschilpunten; 46,3% typeerde hun zaak als enigszins ingewikkeld (3 à 4 geschilpunten) en 8,2% typeerde hun zaak als ingewikkeld: 5 of meer geschilpunten.

⁵⁵ Van vier zaken is de zwaarte niet te herleiden.

4.2. Samenwerking met de griffie

De griffie vervulde een belangrijke rol in de pilot. Daar komen de zaken binnen, worden de gegevens ingevoerd en contacten met advocaten onderhouden. Zij is als het ware het kloppend hart van het team. Voor het welslagen van het project is de samenwerking tussen de projectleider/projectrechters/advocatuur en de griffie dus van groot belang. In de reguliere procedure is het schriftelijk corresponderen met partijen een onderdeel van het standaard werkproces; in de pilot is echter (afgezien van de processtukken) niet meer gebruik gemaakt van brief en/of fax. Ondanks de duidelijke bereidwilligheid van de griffiemedewerkers om mee te werken aan iets nieuws en om te bekijken of bepaalde processtappen sneller zouden kunnen, verliep de communicatie met de advocatuur en projectrechters volgens de pilot-griffiemedewerker en de projectleider niet altijd naar wens; de laatste spreekt van 'obstakel'. Er deden zich complicaties voor, waarvan sommige kunnen worden gekenmerkt als kinderziektes, andere daarentegen lijken meer structureel van aard te zijn.

Griffiemedewerkers vonden het lastig met twee verschillende werkwijzen te maken te hebben: een voor de reguliere stroom en een voor de project stroom. Afgezien van de pilot-griffiemedewerker waren deze niet (adequaat) op de hoogte gesteld van de inns en outs van de pilot. De pilotgriffiemedewerkster was als enige belast met beantwoording van e-mail, maar zij kon in piekmomenten niet delegeren en had te weinig achtervang. Alle griffiemedewerkers waren verantwoordelijk voor afhandeling van de post. Het betekende bijvoorbeeld dat niet steeds werd onderkend dat sprake was van een pilotzaak of dat dossiers uit het oog raakten. Incidenten bijvoorbeeld veroorzaakten verwarring. De zaak ging dan tijdelijk uit het project en volgde de gewone route, waardoor hij niet meer in de pilotkast lag. Dergelijke problemen oplossen kostte veel tijd. Ook de beoordeling of een zaak als pilotzaak geregistreerd kon blijven was arbeidsintensief want steeds was afstemming met de projectleider nodig.

Volgens de projectleider bleek de ten behoeve van de pilotgriffiemedewerker gemaakte werkinstructie ofwel niet toereikend te zijn ofwel niet goed te worden toegepast, hetgeen nodeloos extra tijd heeft gekost. Zo kwam het voor dat aan de projectleider een uitstelverzoek werd voorgelegd, zonder dat de vereiste verhinderdata compleet waren. Ook stonden in brieven aan advocaten verkeerde mededelingen omdat standaardbrieven (zoals deze in de reguliere procedure bestaan) nog ontbraken. Dientengevolge heeft de projectleider bij de afhandeling van uitstelverzoeken zelf teksten moeten redigeren, zodat de griffiemedewerkers vervolgens konden volstaan met knippen en plakken. Een rechter heeft verkeerd gebruik van e-mailadres ervaren - het e-mailadres van de griffier was gebruikt in plaats van het algemene e-mailadres van projectzaken -, als gevolg waarvan berichten onopgemerkt bleven. Ook de griffie ervoer dat advocaten niet steeds naar het projectadres hadden gemaild. Het was overigens twee keer gebeurd dat e-mails niet waren aangekomen. Een beperkt deel van de advocaatrespondenten ervoeren vergelijkbare problemen (zie 4.7.1.).

De projectleider heeft drie (mogelijke) oorzaken aangewezen voor het niet goed ingespeeld zijn op de nieuwe situatie. Allereerst hebben gedurende het project veel wisselingen binnen de griffie plaatsgevonden; de pilot griffiemedewerker is twee keer gewisseld en dus niet van begin tot het eind bij het project betrokken geweest. Voor het overgrote deel van de griffiemedewerkers waren projectopzet en werkwijze onbekend. Dat hing ermee samen dat

het project niet sector breed was opgezet maar slechts een beperkt aantal zaken betrof. Het schakelen tussen beide stromen ging nog al eens mis. Het project vereiste bijvoorbeeld, anders dan in de reguliere procedure, dat vaak korte en snelle handelingen moesten worden verricht: in korte tijd e-mail checken op verzoeken, eventueel data verzamelen, verzoek voorleggen aan projectleider, overleg, communiceren naar buiten. Fouten ten slotte kwamen ook voort uit het feit dat iedere griffiemedewerker verantwoordelijk is voor het geheel in plaats van ieder voor een deel van het geheel. Zo hielden alle medewerkers zich bezig met de ontvangst van poststukken, maar golden ten aanzien van poststukken in projectzaken andere regels dan voor poststukken in niet-projectzaken.

4.3. Respons van advocaten

In het project hebben 200 advocaten geparticipeerd: 185 met één zaak, tien met twee zaken, drie met drie zaken, één met vier en één met vijf zaken. In totaal zijn 223 enquêteformulieren verstuurd bestaande uit 34 vragen. De vragen waren zodanig geformuleerd dat beantwoording van de projectpijlers en de onderzoeksvragen mogelijk zou moeten zijn; zie Bijlage 7.3. De namen werden verkregen met behulp van een tweemaandelijks uitdraai van Civiel, waarin projectzaken waren te herkennen door de PCP-code. Het betrof zaken die waren uitgestroomd omdat in de zaak een (eind)vonnis was gewezen of een schikking was bereikt (106 zaken; zie hiervoor paragraaf 4.1.1.). Het oneven aantal aangeschreven advocaten is te verklaren doordat bijvoorbeeld sprake was van twee advocaten voor meer dan een gedaagde. Van de benaderde advocaten hebben 125 direct gereageerd. Aan 98 advocaten die niet direct reageerden is een herinneringsbrief gezonden, hetgeen alsnog een respons opleverde van 33 formulieren. Het aantal respondenten bedraagt hiermee 158, derhalve 70,9%. Van de 158 formulieren zijn 11 min of meer oningevuld geretourneerd, ofwel omdat het een advocaat betrof waarvan de zaak uit het project was gehaald, ofwel omdat de betrokken advocaat niet meer werkzaam was op het kantoor, met zwangerschapsverlof was, ofwel omdat betrokkene vond dat hij op basis van één ervaring zich geen mening over de pilot kon vormen, etc. Voor het onderzoek is daarom uitgegaan van een respons van 147 (waarvan 135 unieke advocaten). Dat is een beperkt aantal. Daarbij komt dat bepaalde vragen door een nog kleinere groep is beantwoord, en wel afhankelijk van de wijze waarop de procedure is verlopen: vragen die met het proces-verbaal samenhangen is door slechts 77 respondenten beantwoord en met het vonnis door 69.

Het ging doorgaans om ervaren advocaten: van de respondenten was het merendeel (57,1%) tien jaar of langer werkzaam als advocaat. Zij zijn ook goed bekend met de civiele bodemprocedure: 83% van de advocaatrespondenten geeft aan vier of meer comparities per jaar bij de civiele rechter in eerste aanleg bij te wonen. Zij waren min of meer gelijkmatig afkomstig van verschillende type kantoren: respectievelijk 28,6%, 26,5% en 25,9% op een groot (10-30 advocaten), middelgroot (5-10) en klein (2-5) kantoor. Advocaten van eisers en gedaagden waren bijna even sterk vertegenwoordigd onder de respondenten: 48,3% respectievelijk 51,7%. De meeste respondenten hadden noch een verzoek tot toelating tot het project ingediend (99,3%) noch bezwaar gemaakt tegen deelname aan de pilot (92,5%).

4.4. Uitwerking beantwoording onderzoeksvragen

In deze paragraaf worden per interventie de drie onderzoeksvragen (uit hoofdstuk 3.2) besproken aan de hand van de uitkomsten van de door advocaten geretourneerde enquêteformulieren, de door de pilotrechters ingevulde stellingenlijst en de hen afgenomen interviews. Met behulp van tabellen is zoveel mogelijk de uitslag van de reacties van de advocaatrespondenten weergegeven.

4.4.1. De comparitiedatum wordt direct vastgesteld na aanbrengen van de dagvaarding op twaalf weken

Zijn de concrete wijzigingen daadwerkelijk en consequent toegepast?

Op zichzelf betreft het ambtshalve vaststellen van de comparitiedatum geen noviteit; binnen de reguliere procedure vormt het een conventioneel onderdeel van het werkproces. Verschil is gelegen in het feit dat de datum van de comparitie direct na de eerste roldag na het aanbrengen van de dagvaarding werd vastgesteld (in plaats van na de conclusie van antwoord) en dat de projectleider in plaats van de roosteraar verantwoordelijk was voor het inplannen van het zittingsrooster van de projectrechters.

Volgens de projectleider is in een geselecteerde zaak steeds op een termijn van twaalf weken de comparitie bepaald, tenzij een uitstelverzoek was gedaan. Uit gegevens uit Civiel blijkt dat vrijwel altijd binnen een termijn van twaalf weken een comparitie plaatsvond. Het gemiddelde tijdsverloop van een projectzaak vanaf het moment van aanbrengen tot aan de comparitie in de periode 1 juni 2012 t/m 19 juli 2013 bedroeg in totaal 91 dagen (inclusief weekenden). Dat het niet precies 84 dagen is, is verklaarbaar door de gehonoreerde uitstelverzoeken; vgl. 4.4.2. Ter vergelijking: bij niet-projectzaken in dezelfde periode bedroeg het tijdsverloop volgens gegevens uit Civiel in totaal 151 dagen. Dit projectonderdeel is derhalve daadwerkelijk en consequent toegepast.

Consequenties hiervan voor betrokkenen?

Advocaten: 90,5% zegt geen negatieve gevolgen te hebben ervaren van het ambtshalve vaststellen van de comparitiedatum direct na aanbrengen van de dagvaarding op twaalf weken. Als positief werd genoemd: procedure verloopt sneller, schept helderheid in planning (ook voor cliënten), dwingt tot voortgang. 8,2% geeft aan negatieve consequenties te hebben ervaren: comparitie was gepland op vrije dag; cliënt kon niet aanwezig zijn en daardoor niet betwisten (2x); stukken met moeite op tijd; technisch rapport kon niet tijdig worden aangeleverd; verplicht andere advocaat in te schakelen; druk op schikking.

Rechters: geen van hen zegt te hebben ervaren dat dit projectonderdeel negatieve consequenties heeft gehad voor de wijze waarop zij rechtspraken.

Negatieve consequenties als gevolg van direct na dagvaarding vaststelling comparitiedatum?		
Ja	12	8,2%
Nee	133	90,5%
Nvt	1	0,7%
Niet ingevuld	1	0,7%
Totaal	147	100,0%

Geschikt voor algemene toepassing?

Advocaten: 60,5% reageert positief: het scheelt tijd en zorgt voor duidelijkheid. 21,8% acht het onwenselijk: rekening moet worden gehouden met verhinderdata; eenstemmig verzoek om uitstel (of anderszins) moet mogelijk blijven; voorziet niet in behoefte; huidig systeem werkt goed; leidt niet zonder meer tot verbetering kwaliteit procedure; leidt tot starheid en onredelijke uitkomsten; eerst moet worden beoordeeld of een comparitie aangewezen is; niet geschikt voor complexe zaken.

Leent dit zich voor algemene toepassing?		
Eens	89	60,5%
Niet eens, niet oneens	25	17%
Oneens	32	21,8%
Niet ingevuld	1	0,7%
Totaal	147	100,0%

Rechters: allen zijn van mening dat dit projectonderdeel zich voor bredere toepassing leent. Het feit dat partijen meteen bij de dagvaarding weten waar ze aan toe zijn, is grote winst. De projectleider merkt op dat het ambtshalve plannen van de comparitiedatum één groot nadeel kent, namelijk dat geen rekening wordt gehouden met verhinderingen van partijen, een opmerking overigens die ook regelmatig door advocaat-respondenten werd gemaakt. Het leidde in de pilot tot 44 verzoeken tot wijziging van de comparitiedatum, waarvan 34 zijn gehonoreerd. De behandeling van deze uitstelverzoeken - het opvragen van verhinderdata van partijen en het vaststellen van een nieuwe comparitiedatum - leverde projectleider en griffie veel extra werk op.

4.4.2. Uitstel voor de conclusie van antwoord wordt niet verleend, tenzij sprake is van klemmende redenen

Zijn de concrete wijzigingen daadwerkelijk en consequent toegepast?

De pijler betekent dat de conclusie van antwoord in beginsel zes weken (42 dagen) na aanbrengen wordt genomen. Volgens de projectleider, die tevens als uitstelrechter fungeerde, is binnen de projectmarges met enige flexibiliteit aan termijnbewaking gedaan.

Wanneer partijen een verzoek tot uitstel indienden maar daarbij zeiden dat de comparitiedatum gehandhaafd kon blijven, werd het verzoek gehonoreerd omdat een dergelijk verzoek de beoogde doorlooptijdverkortening niet aantastte.

Er zijn in totaal negentien uitstelverzoeken gedaan, waarvan zeven zijn afgewezen. Bij tien van de twaalf wél gehonoreerde verzoeken werd een uitstel voor antwoord verleend (variërend van één tot vier weken) maar kon de reeds vastgestelde comparitiedatum gehandhaafd worden. Bij de overige twee werd tevens de datum van de comparitie gewijzigd. Gegevens uit Civiel bevestigen de strakke termijnbewaking. In de periode 1 juni 2012 t/m 19 juli 2013 bedroeg het gemiddelde tijdsverloop in een pilotzaak van aanbrengen tot aan de conclusie van antwoord 51 dagen (ruim zeven weken), terwijl de gemiddelde tijd van niet-projectzaken in diezelfde periode 69 dagen (bijna tien weken) bedroeg. Kortom, het projectonderdeel is daadwerkelijk en consequent toegepast, waarbij flexibel is gehandeld indien het verzochte uitstel het realiseren van versnelling niet in de weg stond.

Consequenties hiervan voor betrokkenen?

Advocaten: 18,4% van gedaagden merkt op dat deze pijler negatieve consequenties had, zoals: schikkingsonderhandelingen kwamen onder druk te staan; deskundige onderbouwing kon niet worden gerealiseerd; krappe termijnen; bewijsaanbod terzijde gelegd. Een reactie was ook: het is aan advocaten want het is hun procedure.

Negatieve consequenties voor gedaagden als gevolg van ontbreken mogelijkheid eenstemmig verzoek tot uitstel		
Ja	14	18,4%
Nee	60	78,9%
Niet ingevuld	1	1,3%
Nvt	1	1,3%
Totaal	76	100,0%

91,5% van eisers zegt géén negatieve consequenties te hebben ervaren; genoemd is positieve druk op partijen. Een deel van hen kon zich wel voorstellen dat het in complexe zaken, waarin veel uitgezocht moet worden, wel problematisch geweest had kunnen zijn.

Negatieve consequenties voor eisers als gevolg van ontbreken onmogelijkheid eenstemmig verzoek tot uitstel		
A (Ja)	5	7,0%
B (Nee)	65	91,5%
C (Niet ingevuld)	1	1,4%
Totaal	71	100,0%

Rechters: geen van hen zegt te hebben gemerkt dat de kwaliteit van door advocaten geproduceerde stukken minder dan voorheen was of dat belangrijke informatie in de procedure ontbrak. Eén rechter zegt van advocaten te hebben vernomen dat deze te weinig tijd hadden om processtukken op orde te krijgen. Het betrof een verdelingszaak die achteraf gezien te zwaar was voor het project.

Voor rechters heeft dit projectonderdeel weinig gevolgen gehad omdat deze pijler voornamelijk advocaten en niet zozeer rechters ‘raakt’. Enkele projectrechters die betrokken zijn geweest bij de selectie van zaken gaven aan soms verbaasd te zijn geweest dat advocaten in staat bleken om de termijn van zes weken voor het indienen van de conclusie van antwoord te ‘halen’.

Geschikt voor algemene toepassing?

Evenals veel advocaten verwachten alle rechters dat strikte hantering van de termijnen voor het indienen van de conclusie van antwoord en het inperken van de uitstelmogelijkheden bij algemene toepassing tot problemen kan leiden. In het bijzonder in complexe zaken heeft de advocaat van gedaagde onvoldoende gelegenheid zich te verweren. Hij komt daardoor op achterstand te staan, bijvoorbeeld als nog veel stukken vergaard dienen te worden. Tijdwinst als gevolg van strikte termijnbewaking ‘aan de voorkant’ zou bovendien ‘aan de achterkant’ weer teniet worden gedaan: in bewerkelijke zaken levert de projectwerkwijze weliswaar een relatief snelle comparitie op maar daarna zijn dan nog noodzakelijke proceshandelingen vereist, zoals aktes, repliek.

4.4.3. De rechter vraagt geen stukken op voorafgaand aan de comparitie

Zijn de concrete wijzigingen daadwerkelijk en consequent toegepast?

Drie rechters zeggen voorafgaand aan de comparitie geen stukken te hebben opgevraagd en evenmin anderszins instructie te hebben gegeven. Eén rechter heeft zich er niet aan gehouden en één rechter heeft geen duidelijk antwoord op de vraag gegeven. Kortom, uit de interviews blijkt dat de afspraak niet door ieder is nagekomen.

Consequenties voor betrokkenen?

Advocaten: slechts 3,4% zegt dat daardoor relevante informatie buiten de procedure is gebleven. Het overgrote deel (95,2%) heeft echter geen problemen ervaren: zaken waren tamelijk eenvoudig; de kwestie was door beide partijen al voldoende (met stukken) toegelicht; partijen zijn zelf verantwoordelijk voor het indienen van

Relevante informatie buiten procedure gebleven doordat rechter geen stukken opvroeg?		
Ja	5	3,4%
Nee	140	95,2%
Nvt	2	1,4%
Totaal	147	100,0%

stukken. De vraag is overigens ook door advocaten beantwoord in wier zaak geen comparitie heeft plaatsgevonden omdat voorafgaand aan de comparitie een schikking was getroffen.

Geschikt voor algemene toepassing?

Rechters: steeds zal naar bevind van zaken moeten kunnen worden gehandeld. Bij complexe zaken en een bepaald type zaken is het opvragen van stukken onvermijdelijk voor een goede uitkomst van de procedure, bijvoorbeeld in verdelings- en letselschadezaken.

4.4.4. Strikte hantering van termijn twee weken voor indienen stukken voorafgaand aan de comparitie

Zijn de concrete wijzigingen daadwerkelijk en consequent toegepast?

Rechters: te laat indienen van processtukken is niet vaak voorgekomen. Eén rechter zegt dit niet te hebben gedaan, behalve toen hij/zij hiertoe werd gedwongen door een beroep van de wederpartij op de projectregel. Dit had echter wel consequenties voor het vonnis. Opgemerkt werd dat je als rechter niet kunt accepteren uitspraak te doen in een zaak terwijl je weet dat er relevante informatie is, maar dat die niet mag worden meegenomen uitsluitend omdat het stuk niet tijdig is overgelegd. Om deze reden hebben twee rechters door hen geweigerde stukken desalniettemin bekeken. Zij kwamen echter tot de conclusie dat de stukken niet belangrijk waren. Twee van de vijf rechters zijn ‘flexibel’ met de regel omgegaan: maakte de wederpartij geen bezwaar, dan werden de stukken geaccepteerd. Twee andere rechters geven aan dat zij ook zo zouden hebben gehandeld indien de beschreven situatie zich in hun zaak zou hebben voorgedaan. Eén van deze rechters merkte hierbij op dat vaker dan normaal een beroep werd gedaan op de projectregel.

Uit de interviews komt kortom het beeld naar voren dat toepassing van de regel afhankelijk is geweest van de rechter in kwestie en de omstandigheden van het geval.

Advocaten: strikte hantering van de termijn heeft volgens slechts 3,4% ertoe geleid dat de rechter in zijn/haar zaak te laat ingediende stukken heeft geweigerd. Hun reacties bevestigen

dat rechters flexibel met de regel zijn omgegaan, zoals: vreemd dat rechter te laat ingediende stukken wel toeliet; niet bezwaarlijk dat rechter het wel toeliet; bezwaar werd, anders dan gebruikelijk, gehonoreerd; rechter weigerde hoewel het een stuk van 1,5 pagina betrof.

Zijn stukken door de rechter geweigerd?		
Ja	5	3,4%
Nee	141	95,9%
Nvt	1	0,7%
Totaal	147	100,0%

Consequenties hiervan voor betrokkenen?

Rechters: geen van hen heeft serieuze problemen ervaren als gevolg van de termijnbewaking. Wel merken twee rechters op dat strikte handhaving van deze regel mogelijk afbreuk doet aan de kwaliteit van afdoening van een zaak.

Advocaten: meewerken uitstel comparitie werkt nadelig uit, conclusie van antwoord werd slechts zestien dagen voor de comparitie ontvangen, waardoor termijn te kort was.

Geschikt voor algemene toepassing?

Advocaten: 34% spreekt zich uit voor algemene toepassing: termijnen zijn doorgaans haalbaar; het aanscherpen en consequent handhaven van termijnen schept duidelijkheid; duidelijkheid en snelheid zijn prettig voor cliënten. 20,4% is het eens noch oneens met de stelling. Weliswaar kunnen zij zich over het algemeen in de stelling vinden

Aanscherpen en consequent handhaven termijnen leent zich voor algemene toepassing		
Eens	50	34,0%
Niet eens, niet oneens	30	20,4%
Oneens	65	44,2%
Niet ingevuld	2	1,4%
Totaal	147	100,0%

maar in complexe zaken, waarbij bijvoorbeeld de afhankelijkheid van derden voor bewijsstukken groot is of waarbij sprake is van bijzondere omstandigheden, zou altijd uitstel gerechtvaardigd moeten zijn. 44,2% is het niet eens met de stelling. Hun reacties lijken sterk op die van de voorgaande groep: het is zaaksafhankelijk; strikte hantering bij complexe zaken kan onwenselijk zijn; strijdig met *due process*; strijdig met lijdelijkheid rechter; gaat mogelijk ten koste van de kwaliteit van de procedure.

De meeste respondenten zijn dus van mening dat termijnbewaking zich niet voor algemene toepassing leent. Indien de antwoorden worden uitgesplitst naar respondenten die hun zaak als ingewikkeld bestempelen (vijf of meer geschilpunten) hebben deze verhoudingsgewijs méér negatieve consequenties ervaren dan respondenten met minder ingewikkelde zaken.

Advocaten met complexe zaken: aanscherpen en consequent handhaven van termijnen leent zich voor bredere toepassing		
Eens	2	16,7%
Niet eens, niet oneens	2	16,7%
Oneens	8	66,7%
Totaal	12	100,0%

Advocaten zonder complexe zaken: aanscherpen en consequent handhaven van termijnen leent zich voor bredere toepassing		
Eens	48	35,6%
Niet eens, niet oneens	28	20,7%
Oneens	57	42,2%
Niet ingevuld	2	1,5%
Totaal	135	100,0%

Respondenten die hun zaak als ingewikkeld bestempelen zijn over het algemeen minder positief gestemd over een algemene toepassing van termijnbewaking (16,7% van de

respondenten uit deze groep is voor) dan de advocaten met minder ingewikkelde zaken (35,6% van de respondenten uit deze groep is voor).

Conclusie: advocaten en rechters hebben hun bedenkingen ten aanzien van de strikte houding met betrekking tot te laat ingediende processtukken, zeker als de wederpartij geen bezwaar maakt. Snelheid mag niet ten koste gaan van het goed ‘uitprocederen’ door partijen; het kan hoger beroep in de hand werken. Steeds zal naar bevind van zaken moeten kunnen worden gehandeld.

4.4.5. Partijen kunnen gezamenlijk afzien van comparitie zodat direct vonnis gewezen kan worden

Zijn de concrete wijzigingen daadwerkelijk en consequent toegepast?

Uit de administratie van de projectleider blijkt dat in vijf zaken een verzoek is ingediend om te mogen afzien van een comparitie en dat in slechts twee gevallen dit verzoek is gehonoreerd. Eén van de niet gehonoreerde verzoeken was niet gezamenlijk gedaan, bij de andere twee deden zich (niet meer te achterhalen) complicaties voor, als gevolg waarvan beide zaken werden aangehouden.

Consequenties voor betrokkenen?

In de twee zaken waarin dit projectonderdeel is toegepast, hebben alle betrokken advocaten een enquêteformulier ingevuld. Echter, geen van hen heeft zich uitgelaten over eventuele consequenties van dit projectonderdeel. Alle advocaten hebben opgemerkt dat hun zaak als eenvoudig kan worden gekenmerkt (één tot twee geschilpunten).

Geschikt voor algemene toepassing?

Deze vraag is niet expliciet aan advocaten voorgelegd. Wel acht één advocaat toepassing slechts mogelijk in eenvoudige zaken.

De vraag is dan ook in hoeverre binnen civiele procedures in eerste aanleg behoefte bestaat aan een dergelijke voorziening. Slechts 6,8% van de advocaatrespondenten heeft overwogen om van deze voorziening gebruik te maken.

91,8% gaf aan dat hun zaak hier niet geschikt voor was; dat een comparitie wenselijk was; dat men de mogelijkheid van het beproeven van een schikking open wilde houden.

Overwogen om direct na antwoord vonnis te vragen?		
Ja	10	6,8%
Nee, zaak niet geschikt	111	75,5%
Nee, overig	24	16,3%
Nvt	1	0,7%
Niet ingevuld	1	0,7%
Totaal	147	100,0%

4.4.6. Ter zitting wordt in bijzijn van partijen een verkort proces-verbaal opgemaakt

Zijn de concrete wijzigingen daadwerkelijk en consequent toegepast?

De pijler berust in feite op twee afspraken: (1) ter zitting wordt proces-verbaal opgemaakt en (2) dit proces-verbaal is verkort doordat het zich beperkt tot erkenningen, nieuwe stellingen en weren, eiswijzigingen, e.d.

Rechters:

ad 1) Vier rechters merken op dat het proces-verbaal in projectzaken altijd in het bijzijn van partijen te hebben opgesteld, ook om praktische redenen. Eén rechter zegt nooit een proces-

verbaal in het bijzijn van partijen op te stellen, en dus ook niet in projectzaken: het kost teveel tijd en de energie ontbreekt na een intensieve zitting. Slechts één advocaat heeft zich op de projectregel beroepen, maar die heeft uitleg gekregen. Partijen mogen wel kort schriftelijk reageren op het proces-verbaal.

ad 2) Bij projectrechters bestaat onduidelijkheid wat onder een verkort proces-verbaal moet worden verstaan. Slechts één rechter heeft een verkort proces-verbaal opgemaakt, en doet dat overigens altijd. De andere vier rechters zeggen niet anders te handelen dan in de reguliere procedure, met dien verstande dat zij ernaar streven slechts een zakelijke weergave op te nemen van die informatie die niet al in de processtukken stond teneinde herhaling zoveel mogelijk te voorkomen. Er wordt voorts door rechters op gewezen dat op zitting dingen kunnen worden gezegd die in het vonnis gebruikt kunnen worden. Voorts vinden partijen het volgens hen prettig dat de essentie van hetgeen zij ter zitting te berde hebben gebracht in het proces-verbaal wordt opgeschreven; partijen voelen zich zo gehoord.

Het professionele advies dat met deze pijler werd beoogd - het voorkomen van overbodige uitweidingen - heeft niet gewerkt.

Advocaten (totaal 77 van wie de zaak niet of eerst na de zitting is geschikt):

Ad 1) volgens 55,8% heeft het opstellen van het proces verbaal in bijzijn van partijen plaatsgevonden; volgens 35,1% is dit niet ter zitting gebeurd. Hoe dit verklaard kan worden, terwijl 4/5 van de rechters aangeeft dit wel consequent ter zitting te hebben gedaan, is onduidelijk.

Ad 2) Aan advocaten is niet de vraag voorgelegd of het ter zitting opgemaakte proces verbaal daadwerkelijk een verkort proces-verbaal betrof.

Is in uw zaak het pv in bijzijn van partijen opgesteld?		
Ja	43	55,8%
Nee	27	35,1%
(Niet ingevuld)	3	3,9%
(Weet niet meer)	1	1,3%
Nvt	3	3,9%
Totaal	77	100,0%

Consequenties hiervan voor betrokkenen?

Aan rechters en advocaten is niet gevraagd naar de consequenties van dit specifieke projectonderdeel.

Geschikt voor algemene toepassing?

Rechters: één rechter is van mening dat het opstellen van een verkort proces-verbaal in bijzijn van partijen zich voor bredere toepassing leent. Eén rechter is het niet eens, maar ook niet oneens met deze stelling. Deze rechter maakt nooit gebruik van het verkort proces-verbaal. Twee rechters zijn het oneens met de stelling, waarvan één aangeeft dat hij/zij dit in bewerkelijke zaken met te weinig zittingstijd geen reële optie acht. Eén rechter tenslotte heeft geen mening en stelt dat het proces-verbaal altijd zo lang en uitgebreid dient te zijn als nodig is.

Advocaten: 49,4% reageert positief: het opstellen van het proces verbaal op de zitting in het bijzijn van partijen is de beste methode voor controle en zorgvuldigheid, ook omdat zo discussie of onenigheid achteraf over de inhoud van het proces-verbaal kan worden voorkomen; herstellen van fouten achteraf is omslachtig. 29,9% is het eens, noch oneens:

toepassing is sterk afhankelijk van de complexiteit van een zaak. Als een zaak eenvoudig is en er weinig onduidelijkheden zijn of als het opstellen van het proces-verbaal daarentegen juist veel tijd kost, bijvoorbeeld in complexe zaken, kan dit goed buiten aanwezigheid van partijen: dat scheelt tijd en geld. 15,6% reageert negatief: bredere toepassing is onwenselijk omdat dit onevenredig veel tijd en geld kan kosten, terwijl het in eenvoudige zaken goed in bijzijn van partijen zou kunnen.

Opstellen van pv in bijzijn van partijen leent zich voor bredere toepassing		
Eens	38	49,4%
Niet eens, niet oneens	23	29,9%
Oneens	12	15,6%
Niet ingevuld	3	3,9%
Nvt	1	1,3%
Totaal	77	100,0%

4.4.7. Het vonnis beperkt zich tot een bespreking van het kerngeschil aan de hand van de relevante feiten

Zijn de concrete wijzigingen daadwerkelijk en consequent toegepast?

Bespreking van het kerngeschil aan de hand van de relevante feiten zou volgens het projectplan neer hebben moeten komen op 1) een beknopte weergave van de feiten, 2) van de stellingen en verweren en 3) een beknopte motivering; een soort verkort vonnis dus. Dit onderdeel is volgens de projectleider in de pilot opgenomen omdat in de standaard opbouw van een vonnis veel overlap zit, zodat zaken soms twee keer worden opgeschreven. Volgens de projectleider werd al vrij snel duidelijk dat dit projectonderdeel tot weerstand leidde bij collega's en de advocatuur. Afsproken is daarom om niet al te zeer af te wijken van de gebruikelijke wijze van opzet en motiveren van het vonnis.

Rechters: geen van hen geeft aan het vonnis anders dan in de reguliere procedure te hebben geschreven, namelijk altijd zo kort, kernachtig en leesbaar mogelijk. Het komt erop neer dat zij de vaststaande feiten beknopt weergeven als nodig, zo veel mogelijk citaten uit producties achterwege laten, de weergave van stellingen en verweren van partijen beperken tot de kern, alsmede stellingen en verweren die niet tot een ander oordeel kunnen leiden, onbesproken laten (veegmotivering). Literatuur en jurisprudentie is bij de voorbereiding zoals gebruikelijk benut.

Vaststaande feiten weergegeven?	feiten	verkort
A (Ja)	42	60,9%
B (Nee)	12	17,4%
C (Geen mening)	14	20,3%
D (Niet ingevuld)	1	1,4%
Totaal	69	100,0%

Advocaten (totaal 69 respondenten wier zaak niet in der

Uitvoerige weergave stellingen en verweren partijen achterwege gelaten?		
A (Ja)	32	46,4%
B (Nee)	19	27,5%
C (Geen mening)	16	23,2%
D (Niet ingevuld)	1	1,4%
E (Nvt)	1	1,4%
Totaal	69	100,0%

minne is geregeld en dus een vonnis hebben ontvangen): ad 1) 60,9% zegt dat de vaststaande feiten in het (tussen)-vonnis dat zij hebben ontvangen, verkort zijn weergegeven; 17,4% zegt dat dit niet het geval is.

Stellingen die niet tot ander oordeel kunnen leiden onbesproken gelaten?		
A (Ja)	18	26,1%
B (Nee)	34	49,3%
C (Geen mening)	14	20,3%
D (Niet ingevuld)	2	2,9%
E (Nvt)	1	1,4%
Totaal	69	100,0%

ad 2) 46,4% merkt op dat in het vonnis een uitvoerige weergave van stellingen en verweren van partijen achterwege is gebleven, terwijl 27,5% aangeeft dat dit niet het geval is geweest.

ad 3) 26,1% merkt op dat in het vonnis dat in zijn/haar zaak is gewezen stellingen die niet tot

een ander oordeel kunnen leiden onbesproken zijn gelaten terwijl volgens 49,3% dergelijke stellingen wel besproken zijn.

Terwijl de rechters unaniem van mening zijn dat hun werkwijze ten opzichte van de reguliere praktijk niet is veranderd, waarderen de advocaten de opzet van het vonnis geheel anders. Dat kan diverse oorzaken hebben: advocaten missen een referentiekader; zij hebben andere verwachtingen; Haagse (maar overigens ook landelijke) rechters verschillen onderling in wijze van vonnis schrijven.

Consequenties hiervan voor betrokkenen?

Aan rechters en advocaten is niet gevraagd naar de consequenties.

Geschikt voor algemene toepassing?

Rechters: vier van de vijf rechters zijn het eens, noch oneens met de stelling dat het opstellen van vonnissen die zich beperken tot een bespreking van het kerngeschil aan de hand van de relevante feiten een geschikte methode is om doorlooptijdverkorting te bewerkstelligen. Eén van hen geeft aan dat dit in eenvoudige zaken, die weinig genuanceerde motivering behoeven, soms kan. Een andere rechter is van mening dat ervaren en praktisch ingestelde civiele rechters zich altijd (moeten) beperken tot een bespreking van het kerngeschil aan de hand van de relevante feiten. Eén is het niet eens met de stelling: altijd moet goed gemotiveerd worden, wat betekent dat het kort moet als dat kan en lang mag als dat nodig is. Zeker bij ingewikkelde zaken kan de rechter zich niet uitsluitend tot de kern beperken, omdat er soms (bij wijze van spreken) vele kernen kunnen zijn. Voor rechters lijken inhoud en omvang van een vonnis afhankelijk te zijn van verschillende factoren, zoals inhoud en complexiteit van een zaak, maar tevens van de stijl, smaak en ervaring van een rechter. Deze constatering, gecombineerd met de vaststelling dat alle projectrechters altijd proberen het vonnis zo kort mogelijk te houden, biedt mogelijk niet alleen een verklaring voor het feit dat geen van de rechters zijn/haar gedrag als gevolg van de interventie wezenlijk heeft gewijzigd, maar ook voor hun gebrekkige enthousiasme voor algemene toepassing ervan.

Ten slotte zij nog opgemerkt dat dit projectonderdeel weliswaar een manier is om tot verkorting en efficiëntie te komen, maar dat, gelet op het bovenstaande, alle rechters zich afvragen of dit wel de meest aangewezen manier is.

Advocaten: zij zijn evenmin enthousiast, want minder dan 25%⁵⁶ acht een verkort vonnis geschikt voor algemene toepassing, zoals uit het volgende blijkt.

Verkorte weergave vaststaande feiten leent zich voor algemene toepassing:		
A (Ja)	21	30,4%
B (Nee)	33	47,8%
C (Geen mening)	12	17,4%
D (Niet ingevuld)	3	4,3%
Totaal	69	100,0%

⁵⁶ Het percentage is berekend door de afzonderlijke percentages die gezamenlijk van toepassing zijn op de pijler die in 4.4.7. wordt besproken, bij elkaar op te tellen en door drie te delen: het verkort weergeven van vaststaande feiten en het achterwege laten van citaten uit producties in een vonnis (30,4%), het achterwege laten van een uitvoerige weergave van stellingen en verweren van partijen in het vonnis (26,1%) en het onbesproken laten van stellingen die niet tot een ander oordeel kunnen leiden (17,4%).

ad 1) 30,4% reageert positief, 47,8% negatief: het zou moeten afhangen van aard en complexiteit van de zaak (bij complexe zaken niet), een goede weergave van de feiten kan van belang zijn voor hoger beroep en/of voor de aanvaardbaarheid van de conclusie van de rechter voor cliënten.

ad 2) 26,1% reageert positief, 49,3% negatief. Dezelfde argumenten worden genoemd: beter begrip en acceptatie van het vonnis voor cliënten, wenselijk bij complexe zaken, van belang voor hoger beroep.

Achterwege laten uitvoerige weergave stellingen en weren leent zich voor algemene toepassing:		
A (Ja)	18	26,1%
B (Nee)	34	49,3%
C (Geen mening)	15	21,7%
D (Niet ingevuld)	2	2,9%
Totaal	69	100,0%

ad 3) 17,4% reageert positief, 49,3% negatief: het bespreken draagt bij aan de acceptatie van het vonnis door cliënten (cliënt voelt zich

gehoord), wat appelverzoeken kan voorkomen. Tevens komt uit de reacties naar voren dat bespreking ervan partijen de mogelijkheid biedt de totstandkoming van het dictum te controleren.

Onbesproken laten van stellingen die niet tot een ander oordeel kunnen leiden leent zich voor algemene toepassing		
A (Ja)	12	17,4%
B (Nee)	34	49,3%
C (Geen mening)	19	27,5%
D (Niet ingevuld)	3	4,3%
E (Nvt)	1	1,4%
Totaal	69	100,0%

Conclusie: het projectonderdeel beoogde te voorkomen dat rechters onnodig lange vonnissen schrijven (vol doublures) door hen te stimuleren slechts het kerngeschil te bespreken aan de hand van de relevante feiten ('als één verweer slaagt, behoeven de andere verweren geen bespreking'). Niet werd beoogd het onvoldoende motiveren van afwijzing of

toewijzing van een vordering, hetgeen wezenlijk anders is. Mogelijk hebben advocaat-respondenten dit wel zo opgevat, of vrezen zij dat algemene toepassing van dit projectonderdeel hier wel toe zou kunnen leiden. De ogenschijnlijke onvrede bij hen over dit projectonderdeel en hun geringe enthousiasme voor algemene toepassing zou aldus kunnen worden verklaard.

4.4.8. De vonnistermijn bedraagt vier weken. De rechtbank stelt het wijzen van vonnis niet uit

Zijn de concrete wijzigingen daadwerkelijk en consequent toegepast?

Rechters: allen merken op een termijn van vier weken vonnis te hebben gewezen en dus geen vonnissen te hebben aangehouden. De vraag of de termijn ook werd gehaald in periodes waarin weinig werd geschikt en in periodes van ziekte, cursussen en vakantie, werd door alle rechters bevestigend beantwoord: twee zeggen dat vier weken weliswaar haalbaar is gebleken, maar dat een vonnistermijn van zes weken wenselijker is omdat het iets meer speelruimte biedt dan vier weken; één dat dit niet altijd onder werktijd lukte; een ander sprak van kunst-en-vliegwerk. Eén rechter was niet vastgelopen, omdat hij/zij veel schikte. Een rechter zei dat meelesen in de tweede helft van de pilotperiode alleen nog gebeurde indien dat nodig was.

De uitkomsten uit de interviews met de rechters worden ondersteund met gegevens omtrent projectzaken uit Civiel. In de periode 1 juni 2012 t/m 15 juli 2013 bedroeg de tijdspanne vanaf het moment waarop de comparitie plaatsvond tot aan het (tussen)vonnis gemiddeld 28 dagen. Ter vergelijking: in de reguliere procedure bedroeg de gemiddelde doorlooptijd vanaf het moment van comparitie tot aan het eerste vonnis van alle type zaken (o.a. met MK's) in dezelfde periode 69 dagen.

Advocaten reageren anders: volgens 71% is inderdaad binnen vier weken vonnis geweest; volgens 24,6% is dit niet het geval geweest. De discrepantie tussen de uitlatingen van de rechters (in alle gevallen vonnis binnen vier weken) en de gegevens uit de advocaatenquêtes zou kunnen worden verklaard doordat advocaten de vier wekentermijn hebben laten ingaan vanaf datum vonnis en niet vanaf de eerstvolgende roldatum na de zitting.

Is in uw zaak binnen 4 weken vonnis geweest?		
Ja	49	71,0%
Nee	17	24,6%
Onbekend	1	1,4%
Niet ingevuld	2	2,9%
Totaal	69	100,0%

Consequenties hiervan voor betrokkenen?

Uitsluitend aan de rechters is gevraagd wat de consequenties zijn van de verkorte vonnistermijn. Geen van hen heeft opgemerkt dat dit projectonderdeel wezenlijke consequenties mee heeft gebracht voor de wijze waarop zij binnen het project recht spraken, en voor de kwaliteit van de procedure, etc. De meeste rechters zeggen bij het schrijven van het vonnis niet anders te werk te zijn gegaan dan normaal. Tevens hebben allen opgemerkt dat de tijd die zij kwijt zijn aan het schrijven van een vonnis in een pilotzaak over het algemeen gelijk is aan de tijd die zij kwijt zouden zijn geweest wanneer dezelfde zaak in een reguliere procedure zou zijn gevoerd. Meerdere rechters merken op dat alles staat of valt met het aantal schikkingen. Als veel wordt geschikt, is het mogelijk in alle zaken tijdig vonnis te schrijven. Als het in een bepaalde periode tegenzit, gaan de zaken zich opstapelen.

Geschikt voor algemene toepassing?

Rechters: één rechter is het eens met de stelling dat een vonnistermijn van vier weken zich voor bredere toepassing leent, ook in meer complexe zaken; vier zijn het oneens. Een vonnistermijn van zes weken is volgens hen om diverse redenen wenselijker: het biedt de rechter meer spreiding en flexibiliteit in geval van vakanties e.d.; de rechtspraak maakt het zichzelf onnodig moeilijk.

Vonnistermijn van vier is beter dan zes weken		
Eens	31	44,9%
Niet eens, niet oneens	25	36,2%
Oneens	12	17,4%
Niet ingevuld	1	1,4%
Totaal	69	100,0%

Advocaten: 44,9% reageert positief: hoe eerder het vonnis verschijnt, des te beter is dit; het biedt duidelijkheid voor partijen op de korte termijn. 17,4% reageert negatief: kwaliteit en zorgvuldigheid zijn belangrijker dan snelheid; beter een goed vonnis op een iets langere

termijn dan een slecht of kaal vonnis op de korte termijn. 36,2% is het eens, noch oneens met de stelling. Een deel van deze groep prefereert een goed vonnis van zes weken boven een slecht vonnis van vier weken. Een ander deel is van mening dat duidelijkheid belangrijker is dan snelheid: toezeggingen moeten worden nagekomen en termijnen moeten worden gehandhaafd. Indien dat gebeurt, maakt het niet uit of de vonnistermijn vier of zes weken bedraagt.

In aansluiting hierop is advocaten tevens de volgende stelling voorgelegd: “Als een rechtzoekende zekerheid heeft over de termijn waarbinnen een eerste inhoudelijke beslissing door de rechter wordt gegeven, dan zal hij of zij eerder overwegen om een procedure te starten.” 49,3% was het eens met deze stelling:

cliënten verlangen duidelijkheid, willen geen lange procedures, zien soms af van procedures omdat de duur ervan onzeker is. 23,2% was het oneens met de stelling: voornamelijk inhoudelijke aspecten bepalen of partijen besluiten om te procederen, zoals de juridische haalbaarheid en de kans van slagen. 24,6% van de respondenten is het eens noch oneens met deze stelling.

Bij zekerheid over termijn eerste inhoudelijke beslissing zal rechtzoekende eerder overwegen procedure te starten		
Eens	34	49,3%
Niet eens, niet oneens	17	24,6%
Oneens	16	23,2%
Niet ingevuld	2	2,9%
Totaal	69	100,0%

4.4.9. Communicatie geschiedt zoveel mogelijk per e-mail, met uitzondering van het indienen van processtukken

Zijn de concrete wijzigingen daadwerkelijk en consequent toegepast?

Tussen rechtbank en advocaten is de communicatie (met uitzondering van het indienen van processtukken) in geselecteerde zaken per e-mail verlopen, op grond van de idee dat de informatievoorziening op deze wijze zo min mogelijk vertraging zou ondervinden. Hiertoe is een nieuw e-mailadres opgesteld. Op grond van informatie van de projectleider en de pilot griffiemedewerker, alsmede gelet op de reacties van advocaten is dit projectonderdeel daadwerkelijk en consequent toegepast.

Consequenties voor betrokkenen?

Communicatie per e-mail is zowel door advocatuur (90,5%) als door betrokken rechters zeer positief ontvangen. De projectleider fungeerde als uitstelrechter. Zij beantwoordde in beginsel alle ingediende vragen/verzoeken per e-mail. Doordat ook gebruik werd gemaakt van werkinstructies konden verzoeken soms op dezelfde dag nog worden afgehandeld. Het gebruik van e-mail maakte dat de correspondentie met advocaten zeer vlot verliep. Op de gevolgen van dit projectonderdeel voor de griffie is reeds in paragraaf 4.2. ingegaan.

Geschiedt voor algemene toepassing?

Rechters: alle rechters zijn van mening dat communicatie per e-mail (met uitzondering van het indienen van de processtukken) zich voor bredere toepassing leent. Drie rechters stellen dat dit goed is voor de snelheid, één meldt tevens dat zo eventuele fouten op de griffie kunnen worden uitgeschakeld: omdat e-mail altijd direct wordt doorgezonden naar de behandeld

rechter, komt het bericht diezelfde dag nog onder de aandacht van de rechter. Een ander pluspunt is dat het de rechter meer gelegenheid voor regievoering geeft: het vertoont daardoor gelijkenis met de kantonwerkwijze waar rechters meer dan in de reguliere procedure hun eigen agenda's beheren. Een rechter stelt tenslotte dat e-mail zich enkel voor bredere toepassing leent als de

Leent communicatie per e-mail zich voor algemene toepassing?		
Ja	133	90,5%
Nee	8	5,4%
Geen mening	3	2,0%
Niet ingevuld	3	2,0%
Totaal	147	100,0%

procedure met voldoende waarborgen omkleed is.

Advocaten: 90,5% reageert positief mits het juiste e-mailadres wordt gebruik. Blijkbaar is dat binnen het project niet altijd even goed gegaan. 5,4% acht e-mail echter onwenselijk.

4.5. Consequenties van de pilot voor betrokkenen

Thans zal worden gekeken welke consequenties de pilot voor de betrokken rechters, advocaten en justitiabelen heeft gehad.

Alle rechters merken in verschillende bewoordingen op het prettig te vinden mee te werken aan de pilot: om te bekijken of het anders kan; om te werken in een organisatie die in beweging is, waarbij gezocht wordt naar manieren om op een verantwoorde wijze recht te doen aan een zaak; om rechtzoekenden snel aan een beslissing te kunnen helpen. Een rechter ontleent werkplezier aan het feit dat meer invloed kon worden uitgeoefend op de eigen agenda, het eerlijk verdelen van zaken alsmede het zelf (of met een kleine hechte groep) afhandelen van uitstelverzoeken en protesten. Ook het in groepsverband werken om het project tot een succes te maken, is als positief ervaren.

Enkele rechters zeggen echter dat het project ook negatieve gevolgen voor hen had. Eén rechter stelt dat het soms topdrukte was en dat dan flink moest worden doorgepakt. Eén rechter zegt het vervelend te hebben gevonden dat als gevolg van het project andere zaken soms langer moesten wachten. De projectleider zegt dat het project haar twee keer zoveel tijd heeft gekost dan in eerste instantie ingeschat: ongeveer vier uur per week.

Aan de advocaten is gevraagd of algemene toepassing van de wijzigingen binnen het project, met uitzondering van bepaalde (complexe) zaken, consequenties zou hebben voor hun procespraktijk. 38,8% van de respondenten verwacht van wel. Daarvan verwacht een meerderheid (89,5%) dat de consequenties negatief zullen zijn: het zal leiden tot meer druk en minder flexibiliteit; het vereist een strakkere planning; maakt het werk intensiever (met pieken en dalen) doordat het schuiven van zaken en handelingen moeilijker wordt; minder zaken kunnen tegelijk worden behandeld; zaken moeten worden afgestoten. Ook voor de inhoudelijke zaaksbehandeling verwachten deze respondenten gevolgen: zij kunnen minder volledig verweer voeren; het wordt lastiger om tijdig deskundigen in te

Consequenties voor procespraktijk bij algemene toepassing projectwerkwijze?		
Ja	57	38,8%
Nee	66	44,9%
Geen mening	20	13,6%
Niet ingevuld	4	2,8%
Totaal	147	100,0%

schakelen; lastiger om te schikken; een risico van kwaliteitsverlies. Slechts een klein deel (10,5%) verwacht positieve gevolgen, namelijk een snellere, adequate, efficiëntere en overzichtelijkere procedure, wat goed is voor cliënten. De groep die geen mening heeft, geeft vooral aan de consequenties van het project bij bredere toepassing niet goed te kunnen overzien.

Tevens is aan de rechters gevraagd of zij hebben meegekregen hoe advocaten tegenover het project staan. De geluiden komen met elkaar overeen: aanvankelijk bestonden aarzelingen, bijvoorbeeld of de conclusie van antwoord echt binnen zes weken moest worden ingeleverd. Na verloop van tijd raakten advocaten echter gewend aan de werkwijze en waren zij positief. Eén rechter heeft als plaatsvervanger van de projectleider ook klachten afgehandeld. Klachten werden vooral geuit in moeilijke zaken, die ten onrechte voor het project waren geselecteerd. Ook de projectleider bevestigt dat advocaten in het begin vreesden dat ze de termijn voor de conclusie van antwoord niet zouden kunnen halen, vooral in complexe zaken. Het had volgens haar met name te maken met het feit dat advocaten moesten afwachten of hun zaak voor het project geselecteerd zou worden.

Justitiabelen zijn, zoals in hoofdstuk 3.4. is toegelicht, niet bij de evaluatie betrokken. Wel is aan de advocaten gevraagd in hoeverre hun cliënt(e) tevreden was over duur van de procesgang in diens zaak. 75,5% van de cliënten was tevreden, 19,7% had geen mening, waarbij een deel aangeeft hun cliënt hier niet naar te hebben gevraagd. 2,7% van de cliënten was ontevreden was over de procesduur: ondanks het project duurde de procesgang lang en moesten meerdere aktes en antwoordaktes worden genomen, hetgeen tot vertraging leidde.

Cliënt tevreden over duur van de procesgang?		
Ja	111	75,5%
Nee	4	2,7%
Geen mening	29	19,7%
Niet ingevuld	2	1,4%
Nvt	1	0,7%
Totaal	147	100,0%

4.6. Consequenties van de pilot voor niet-projectzaken

Alle sturingsopties (met uitzondering van de juridisch-inhoudelijke interventies nrs. 6 en 7) hebben geleid tot een relatief snelle afdoening van de betrokken zaken en wel binnen het gestelde doel. De procedure tot aan het eerste vonnis verloopt daadwerkelijk acht weken sneller dan in de reguliere procedure: de 24 weken doorlooptijd zijn teruggebracht naar 17 weken. Dat resultaat dient echter te worden afgezet tegen de algehele doorlooptijd van alle andere bodemzaken. De gerealiseerde verkorting mag immers niet ten koste gaan van de doorlooptijd van zaken die buiten het project vallen omdat dan een verschuiving van doorlooptijd ontstaat. Om het echte succes vast te kunnen stellen, zijn kwantitatieve metingen van doorlooptijden van niet-projectzaken vereist. Die zijn echter niet uitgevoerd; zie hoofdstuk 3.3.

Slechts op basis van (beperkt) beschikbare subjectieve gegevens kan worden beoordeeld of de behandeling van pilotzaken heeft geleid tot consequenties voor niet-pilotzaken. Volgens één rechter ontstond vertraging in andere door deze rechter behandelde zaken. Deze noemde het overigens een onvermijdelijk gevolg van de versnelling omdat in het team handel structureel

te veel bewerkelijke zaken voor te weinig rechters zijn. Eén rechter is het eens, noch oneens met de stelling dat de behandeling van projectzaken tot consequenties voor niet-projectzaken heeft geleid. Deze rechter geeft hierbij aan dat het project wel voor vertraging van MK-concepten heeft gezorgd, maar dat deze in het reguliere systeem ook al vertraging opliepen als gevolg van de werklast. Drie rechters zijn het oneens met de stelling, waarbij één rechter heeft opgemerkt dat het geen probleem opleverde dankzij het feit dat hij/zij veel heeft geschikt.

4.7. Varia

4.7.1 Informatievoorziening

Aan advocaten is gevraagd of de informatievoorziening over het project adequaat was: 10,2% van de respondenten was niet tevreden. Uit hun reacties blijkt dat een deel van hen eerst met het ontvangen van het enquêteformulier vernam dat de zaak geselecteerd was voor het project, ofwel nooit informatie heeft ontvangen of dat zij zelf informatie hebben moeten opvragen. Een ander deel van de respondenten heeft aangegeven dat er iets mis was gegaan bij de correspondentie (verkeerd e-mailadres gebruikt, stukken voor gedaagde waren aan eiser toegezonden, stukken in Word toegestuurd in plaats van als Pdf).

Was de informatievoorziening over het project adequaat?		
A (Ja)	129	87,8%
B (Nee)	15	10,2%
C (Niet ingevuld)	3	2,0%
Totaal	147	100,0%

4.7.2. Schrijf- en zittingsweken

In het project werd een andere werkwijze toegepast. Zittingsweken werden met een schrijfweek afgewisseld. De gehanteerde werkwijze leidde volgens de rechters niet duidelijk tot veel meer efficiency. Men was matig enthousiast en men vond eigenlijk dat rechters zelf moeten kunnen bepalen of ze hiervan gebruik willen maken. De een vond een schrijfweek fijn omdat het de mogelijkheid bood om kort na een comparitie gecontroleerd aan een zaak te kunnen schrijven; een ander gaf aan dat het enige verlichting en een iets efficiëntere tijdsbesteding verschaft maar dat het niet een echte remedie betreft; een derde vond het plezierig om op deze wijze te werken, omdat het een soort adempauze biedt, ook al leidde het niet tot efficiënter werken. Twee rechters vonden het plezierig om als het ware een rustmoment in de maand te hebben.

4.7.3. Schikkingsbereidheid van partijen

Op de vraag of het project in de beleving van de rechters enig invloed heeft uitgeoefend op de schikkingsbereidheid van partijen, geven vier van de vijf rechters aan hier niets van te hebben gemerkt en geen werkelijk verschil met de reguliere procedure te hebben ervaren.

5. Versnellen: een goede zaak?

5.1. De interventies in relatie tot de onderzoeksvraag

Doelstelling van de pilot is dat “alle zaken op tegenspraak – met uitzondering van meervoudige zaken, zeer complexe zaken, overheids-, letsel- en verdelingszaken alsmede verstekzaken – in beginsel binnen 16 weken na aanbrengen worden afgedaan.” In het vorige hoofdstuk zijn de interventies ter verkorting van de doorlooptijd afzonderlijk besproken naar aanleiding van vragen aan betrokken advocaten en rechters. Ook in dit hoofdstuk staan de interventies centraal. Thans worden ze voor zover mogelijk in hun onderlinge samenhang gezien en wordt beoordeeld in hoeverre de interventies geschikt zijn om een nieuwe zaakstroom te creëren die de rechtsgang in contradictoire bodemzaken inderdaad kan versnellen. Het gaat om de volgende interventies:

1. De comparitiezitting wordt 'naar voren gehaald': na aanbrengen worden datum en tijdstip van comparitie ambtshalve vastgesteld op een termijn van twaalf weken. In geval van verhindering dient binnen zeven dagen verzoek om een nieuwe datum te worden ingediend.
2. Uitstel voor het indienen van de conclusie van antwoord wordt niet verleend, ook niet op eenstemmig verzoek, tenzij sprake is van klemmende reden of overmacht. Uitstel betreft maximaal vier weken.
3. Rechter geeft geen instructie en vraagt geen stukken op voorafgaand aan de comparitie.
4. Strikte hantering van termijn van twee weken voor het indienen van stukken voor de comparitie.
5. Mogelijkheid voor partijen om op gezamenlijk verzoek af te zien van de comparitie.
6. Ter zitting wordt in bijzijn van partijen een verkort proces-verbaal opgemaakt.
7. Het vonnis beperkt zich tot een bespreking van het kerngeschil aan de hand van de relevante feiten.
8. De vonnistermijn wordt verkort van zes naar vier weken. Vonnissen worden niet aangehouden.
9. Communicatie geschiedt zoveel mogelijk per e-mail.

Dat de pilot tot versnelling in pilotzaken zou leiden, stond tevoren al wel vast. Maar welke knelpunten zich zouden voordien, was lastiger te bepalen. Daarom stond de volgende probleemstelling in de evaluatie centraal: *Welke zijeffecten brengen de specifieke pilotonderdelen voor betrokkenen en de procedure mee, in welke omvang doen zij zich voor en in hoeverre lenen de specifieke projectonderdelen zich volgens betrokkenen voor bredere/algemene toepassing?*

5.2. Hoe zijn de interventies toegepast en ervaren?

Uit de voorhanden gegevens kan worden afgeleid dat een aantal interventies van de pilot die tot versnelling leiden daadwerkelijk en consequent zijn toegepast: het direct vaststellen van de zittingsdatum op een termijn van twaalf weken, het beperken van uitstelmogelijkheden, alsmede het vonnis op een termijn van vier weken (interventies nrs. 1, 2 en 8). Uitstel is

dankzij termijnbewaking door de projectleider weinig voorgekomen. De doorlooptijd tot aan het eerste vonnis is inderdaad korter dan gemiddeld en bedroeg in pilotzaken 119 dagen (91+28), derhalve min of meer binnen de beoogde versnellingsnorm (112 dagen); zie Bijlage 6.1. Het belangrijkste deel van die winst (zes weken) is gerealiseerd door het sneller bepalen van de comparitiedatum. Die bekorting kon ook worden gerealiseerd omdat de Haagse rechtbank al gewoon is in alle gevallen een comparitie te gelasten; na antwoord wordt slechts de zwaarte beoordeeld met het oog op de toedeling aan deze of gene rechter en of de comparitie enkelvoudig dan wel meervoudig moet zijn. Het ambtshalve bepalen van de comparitiedatum zonder dat verhinderdata waren doorgegeven leidde tot veel extra werk voor de projectleider (in een derde van de zaken werd wijziging comparitiedatum verzocht; 4.4.1.), maar ook tot ongenoegen bij een aantal advocaten. De mogelijkheid voor partijen om op gezamenlijk verzoek af te zien van de comparitie (nr. 5) beoogde ook versnelling, maar had een vrijwillig karakter; er is slechts zeer incidenteel gebruik van gemaakt.

Alle vonnissen zijn op een termijn van vier weken uitgesproken en dus niet aangehouden (nr. 8). Het eerder vonnis wijzen leverde twee weken winst op. In de reguliere procedure bedroeg in de pilotperiode de gemiddelde doorlooptijd tot aan het eerste vonnis 220 dagen (151+69); vgl. hoofdstuk 4.4.1 en 4.4.8. Deze doorlooptijd is echter niet goed vergelijkbaar met die van zaken in de reguliere procedure omdat tot deze groep ook complexe C en D-zaken, alsmede meervoudige zaken (MK's) behoren. Een echte vergelijkingsgroep ontbreekt dus. De 'harde' vonnistermijn van vier weken werd door rechters als lastig ervaren. Er moest extra hard worden gewerkt vanwege vakantieperiodes, of vanwege het feit dat in een bepaalde periode weinig zaken door een schikking waren beëindigd, etc. Twee rechters hebben gezegd dat de behandeling van niet-projectzaken door de verkorte 'harde' vonnistermijn tot een vertraging van niet-projectzaken heeft geleid, en wel van vonnissen in meervoudige zaken.

Het vroegtijdig vaststellen van de comparitiedatum werd door een groot deel van de advocaten zeer gewaardeerd omdat het snel helderheid over het procedureverloop bood. Wel was een duidelijke wens dat dit op basis van verhinderdata zou moeten geschieden. Het aanscherpen van de termijnen (nrs. 2 en 4) heeft voor een meerderheid van de advocaatrespondenten geen noemenswaardige consequenties gehad, ook omdat de rechter bij interventie nr. 4 zich nogal eens flexibel opstelde.

Het achterwege laten van instructie door de rechter (waarop artikel 22 Rv ziet) en het niet toelaten op zitting van te laat ingediende stukken (nrs. 3 en 4) riep bij rechters kennelijk ook een waardeconflict op; toepassing ervan is niet consequent geschied maar afhankelijk gebleken van de smaak/welwillendheid van de rechter. Het niet geven van instructie of opvragen van stukken voorafgaand aan de comparitie betekent in beginsel dat minder tijd in een zaak wordt geïnvesteerd. Ook hier bestaat geen vergelijkingsgroep, zodat zicht op de tijdwinst ontbreekt.

De suggesties over bekorting van het proces-verbaal, opgemaakt in aanwezigheid van partijen, en over het vonnis (nrs. 6 en 7) bleken te vaag geweest te zijn. Rechters zeiden min of meer hetzelfde te hebben gehandeld als altijd - "kort als het kan, lang indien nodig" -, terwijl advocaten dat geheel anders waardeerden. Het opmaken van het proces-verbaal op zitting werd verschillend gewaardeerd en is ook wisselend toegepast.

Een korte vonnistermijn én de duidelijkheid over de datum waarop het vonnis wordt uitgesproken, zijn over het algemeen door de advocaten gewaardeerd (respectievelijk 44,9% en 49,3%). Een grote meerderheid van hen meent dat dit ook voor hun cliënten geldt. In enigszins complexe(re) zaken deden zich de meeste complicaties voor, reden waarom de snelheidsinterventies zowel door rechters als door advocaten anders werden gewaardeerd. Regelmatig werd voorts benadrukt dat aan kwaliteit van het vonnis de voorkeur werd gegeven boven een snelle vonnisdatum. Ook de projectrechters waren deze mening toegedaan.

De communicatie is geheel per per e-mail geschied (nr. 9) en is zowel door rechters als advocaten doorgaans zeer gewaardeerd. Op de griffie leverde het werken met twee zaakstromen echter problemen op, zonder dat zichtbaar is in welke mate andere werkzaamheden daaronder hebben geleden. Dankzij de projectleider zijn de problemen echter steeds snel opgelost.

Over het algemeen bestond tevredenheid over de pilot. De Deken van de Orde van Advocaten in Den Haag heeft in een interview gezegd geen klachten te hebben ontvangen over de pilot.⁵⁷

Een korte conclusie kan zijn dat een bepaald type zaken versneld tot aan het eerste vonnis kan worden afgehandeld. De winst wordt vooral geboekt doordat direct bij dagvaarding de comparitiedatum wordt bepaald. Het maakt dat zaken sneller dan in de reguliere procedure kunnen worden ‘afgedaan’, althans indien direct na de comparitie een eindvonnis volgt. In zoverre kan worden gezegd dat de pilot succesvol is geweest.

De resultaten van de versnelling stemmen weliswaar hoopvol, maar zij leveren geen bewijs dat ook bij bredere toepassing de doorlooptijden in civiele bodemzaken kunnen worden teruggebracht. Teneinde die vraag te kunnen beantwoorden, dient eerst te worden stil gestaan bij enkele knelpunten.

5.3. Enkele knelpunten bij de interventies

Aan advocaten en rechters is ook gevraagd of zij de interventies geschikt achten voor algemene toepassing. De algemene opinie is dat een snelle stroom niet voor alle type zaken geschikt is. Slechts een doorsnee gemiddelde zaak zou zich daartoe lenen. De belangrijkste argumenten die worden aangedragen zijn de volgende: behoefte aan diepgang staat voorop, zowel bij de voorbereiding van de procedure als bij de behandeling; zaken moeten goed kunnen worden uitgeprocedeerd en een te strikte hantering van de regels schiet mogelijk zijn doel voorbij.

Bij de interventies kunnen zich knelpunten voordoen die procesrechtelijk-inhoudelijk en/of feitelijk-organisatorisch van aard zijn. De interventies zullen daartoe kort worden besproken tegen de achtergrond van hetgeen door betrokkenen naar voren is gebracht.

⁵⁷ Van Almelo (2013), p. 35.

5.3.1. Korte en strakke termijnen

Comparitie op termijn van twaalf weken

Een tijdswinst van ongeveer zes weken wordt geboekt doordat datum en tijdstip van de comparitie direct na de eerste roldag na dagvaarding wordt bepaald. Men kan zich de principiële vraag stellen of het juist is dat de rechter op basis van eenzijdige informatie (de dagvaarding) een procedurele beslissing neemt over het verdere vervolg van de zaak. Het brengt naar zijn aard namelijk een structurele ongelijkheid tussen een eiser en een gedaagde teweeg. Eiser heeft, in tegenstelling tot gedaagde, doorgaans alle tijd om zo lang over de voorbereiding van een dagvaarding te doen als hem goeddunkt. Vaak geeft een dagvaarding wel een goed beeld van de zwaarte van een zaak en zal gedaagde in staat zijn binnen zes weken te antwoorden. Weliswaar is een ontsnappingsmogelijkheid bij klemmende reden of overmacht gecreëerd, maar dit laatste kan ook leiden tot procedurele perikelen nu onduidelijkheid bestaat wat daar onder moet worden begrepen. Ook vanuit de advocatuur is op dit punt een principiële vraag opgeworpen: is het wel aan de rechter om te bepalen welke zaak geschikt is voor de snelle stroom? Met een beroep op het beginsel van de partijautonomie wordt ervoor gepleit dat een advocaat zelf moet kunnen bepalen of aan zijn zaak voorrang wordt gegeven in een snelle stroom.

Het selecteren door de rechter van zaken voor een bepaalde stroom is op zichzelf niets nieuws; dat gebeurde in het verleden ook ingeval de rechter beoordeelt of een zaak al dan niet geschikt is voor comparitie. Dat gebeurde echter op basis van twee processtukken. Het is daarom de vraag 1) of het bepalen van de comparitie aan de hand van één processtuk rechtens juist is en 2) of een termijn van twaalf weken wel reëel is omdat de tijdspanne geen enkele ruimte laat voor de instructierol van de rechter (zie verder onder 5.3.3.). De termijn voor het indienen van een conclusie van antwoord in reconventie (vier weken na antwoord) impliceert voorts dat eiser, indien hij nog stukken in het geding wil brengen, niet meer in de gelegenheid is daarop tijdig (twee weken voor de zitting) te reageren.

Strakke termijnen

Uit onderzoek blijkt keer op keer dat strakkere termijnen en de bewaking daarvan slechts tot geringe tijdswinst hebben geleid, ook al denken beleidsmakers dat het onvoldoende handhaven van termijnen een van de belangrijkste oorzaken is voor de lange duur van bodemzaken. Het leidt doorgaans tot verschuiving van de doorlooptijden, terwijl de gemiddelde doorlooptijd hetzelfde blijft. De enorme versnelling in doorlooptijd is het laatste decennium vooral bereikt door de verbeterde inrichting van de processtukken, min of meer standaard gevolgd door de mondelinge behandeling, door een intensief voortraject en doordat circa 30% van de zaken op de dag van of kort na de comparitie wordt afgedaan. Het is goed te beseffen dat traagheid van een procedure niet altijd aan strategisch gedrag van partijen ligt of aan gebrek aan regie van de rechter.

De enquête maakt duidelijk dat de strakke termijnen slechts voor een beperkt deel van de advocaten hebben geleid tot verminderde flexibiliteit en een verhoogde werkdruk. Het aanscherpen en consequent handhaven van de termijnen voor het indienen van processtukken (pijler nr. 4) lenen zich echter slechts volgens ongeveer een derde van de respondenten voor

algemene toepassing; 44,2% is duidelijk tegen, terwijl van het percentage respondenten dat neutraal heeft gereageerd (20,4%) een aantal wél problemen ziet bij complexe zaken. Strakke termijnen vormen een belangrijk aandachtspunt, dat vooral speelt in de categorie C-zaken en in de situatie dat uitstel voor antwoord is verleend waarbij de comparitiedatum gehandhaafd blijft. In dat laatste geval kan namelijk de voorbereiding op de comparitie in de knel komen, zoals uit de enquête bleek. Het gevaar dreigt dat een partij tekort wordt gedaan in de mogelijkheid om zich naar behoren te verweren (artikel 19 Rv). Efficiency overwegingen mogen er niet toe leiden dat een fundamenteel beginsel van hoor en wederhoor door de rechter wordt geschonden.

In dit verband dient bedacht te worden dat door strategisch procederen de aanscherping van de termijnen zou kunnen worden omzeild. Een advocaat van gedaagde zou ervoor kunnen kiezen verstek te laten gaan om vervolgens het verstek weer te zuiveren teneinde zo tijd te winnen. Er zijn ook andere mogelijke vluchtwegen, zoals het opwerpen van een incident en het betrekken van een derde in de procedure. Winst aan de ene kant leidt dan voor de rechtbank tot diverse extra proceshandelingen.⁵⁸

De bekorting kan er voorts toe leiden dat schikkingsonderhandelingen onder druk komen te staan, zoals ook door sommige advocaten is opgemerkt. Standaard is in het comparitietussenvonnis de mogelijkheid voor partijen gecreëerd om via een ‘time out’ bij een mediator tot een oplossing te komen, ook bij pilotzaken dus. Onduidelijk is echter gebleven in hoeverre deze mogelijkheid door de kortere termijn is gefrustreerd. De gerealiseerde bekorting zou daarmee zijn doel voorbijschieten.

Het vonnis: verkort en versneld

Deze interventies behelzen drie aspecten: verkort vonnis op een termijn van vier weken en geen uitstel. De verkorting van het vonnis, mede bedoeld om overbodige uitweidingen te voorkomen en de termijn te halen, is volgens de rechters niet toegepast, hoewel advocaten dat anders waardeerden. Het is op zichzelf opmerkelijk dat als is afgesproken dat een bepaalde werkwijze wordt gevolgd, iedere rechter toch zijn/haar eigen handelwijze toepast.

Wat hier ook van zij, geen zicht bestaat op de kwaliteit van het vonnis: is het vonnis korter en beter geworden doordat het snel is gewezen of juist niet doordat de benodigde distantie niet kon worden betracht en het meelezen soms in de knel is gekomen? Een landelijke kwaliteitsnorm is de overtuigingskracht van rechterlijke beslissingen te vergroten. Hoe de verkorting daarin past, is onduidelijk gebleven.

In alle zaken is tijdig uitspraak gedaan. Toch is de termijn van vier weken niet realistisch, laat staan als harde termijn. De omstandigheden daartoe waren immers geoptimaliseerd en uitwijkmogelijkheden zijn benut, mogelijk ten koste van zaken buiten de pilot. Alle onderzoeken uit het verleden wijzen op het onrealistische van deze termijn. Zelfs is de vraag of een harde vonnistermijn van zes weken in de zaken die tot de doelgroep behoren realiseerbaar is: natuurlijk zal dat in een aantal zaken wel kunnen als de omstandigheden daartoe gunstig zijn. De vraag is echter ten koste waarvan dat zal gaan. Keer op keer is gebleken dat teveel factoren invloed hebben op de uitspraakdatum. Genoemd zijn al:

⁵⁸ In de pilot is volgens de projectleider overigens niet gebleken van een extra toename. Er was geen nulmeting.

beschikbare capaciteit, instroom, gerealiseerd aantal schikkingen in dezelfde periode, etc. Daar kan aan worden toegevoegd dat als alle doelgroepzaken in de snelle stroom terechtkomen daartussen ook opleidingszaken zullen zitten, waarvan de verwerkingssnelheid sowieso trager verloopt. Van één rechter is bekend dat niet alle pilotzaken zijn meegelezen. Meelezen is een belangrijk kwaliteitsaspect. Dat mag in elk geval niet onder druk komen staan, juist omdat - in vergelijking met het verleden - nog maar weinig zaken meervoudig worden afgedaan.

De harde vonnistermijn is gepresenteerd als een vorm van tegemoetkoming jegens de advocatuur, die zich ook strak aan termijnen moet houden. Inderdaad kan men zich voorstellen dat ongelijkheid vragen oproept en dat een vonnis zonder enige toelichting maandenlang uitstellen tot onbegrip en frustratie bij de rechtzoekende leidt. Er is dan ook veel voor te zeggen dat een harde toezegging over de datum van de uitspraak de voorkeur verdient. De uitkomsten van de enquête zijn in dat opzicht helder: een termijn waaraan de rechter zich houdt wordt geprefereerd boven de toezegging van een snel vonnis waarna toch uitstel volgt.

Een kanttekening is echter op zijn plaats. Juist omdat de rechter zelf geen invloed op de omgevingsfactoren kan uitoefenen, zou het aan de rechter moeten zijn te bepalen op welke datum partijen vonnis kunnen verwachten. Hij/zij moet zich daar vervolgens ook aan houden. Dat betekent dat de rechter op vier weken vonnis kan wijzen maar ook op zes, acht of zelfs twaalf weken, afhankelijk van de talloze omstandigheden die hiervoor zijn opgesomd en die, naar jarenlange ervaring uitwijst, niet uit te sluiten zijn. De rechter zelf verantwoordelijk maken geeft uitdrukking aan de rechter als casemanager in een situatie waarin de werkdruk hoog is, terwijl de belangen van partijen zijn gediend doordat geen irreële verwachtingen worden gewekt. Het sluit aan bij de antwoorden van de Raad op het Leeuwarder Manifest. De vergelijking met de advocatuur gaat uiteindelijk mank, want bij piekbelasting en dergelijke dient een rechter nog steeds zelf zijn/haar vonnis te schrijven en kan hij/zij dit, anders dan een advocaat, niet aan een collega overlaten mede in verband met het bepaalde in artikel 155 lid 1 Rv.

5.3.2. Strakke regie rechter

De rechter werd geacht in de pilot strakke regie te voeren door de gestelde termijnen strikt te bewaken. Inmiddels is landelijk afgesproken een termijn van tien dagen toe te passen en voorts om deze strakker te handhaven.⁵⁹ Het niet accepteren van te laat toegezonden stukken voorafgaand aan de comparitie (nr. 4) heeft bij rechters een waardeconflict opgeroepen. Zij hebben in dit opzicht dan ook geen eenduidige lijn getrokken. Toch zou het niet zo mogen zijn dat het van de welwillendheid van de betrokken rechter afhangt of op het laatste moment overgelegde producties nog in de beoordeling worden betrokken. Leidend zou veeleer moeten zijn het antwoord op de vraag of de betrokken partij gegronde reden had niet tijdig zijn stukken in te dienen, bijvoorbeeld indien de termijn tussen twee proceshandelingen voor een partij te kort bleek te zijn, zoals hierboven is aangestipt. Van partijen kan worden verlangd dat zij in de huidige opzet van de procedure hun gedachten hebben laten gaan over hun

⁵⁹ Het voorstel preludeert op het wetsvoorstel.

bewijspositie en hun zaak van meet af aan stevig in de steigers hebben gezet. Dat kan anders zijn indien de zaak feitelijk of juridisch een onverwachte en dus niet voorziene wending heeft genomen. Zorg dragen voor het meest adequate procesverloop is altijd van belang. Goede rechtspraak houdt rekening met alle betrokken partijen zonder rigiditeit.

5.3.3. Geen instructie door de rechter

Het niet geven van instructie en het niet opvragen van stukken zijn om efficiencyredenen in de pilot opgenomen en door slechts enkele betrokken rechters en advocaten als problematisch ervaren, en wel met name in enigszins complexere zaken. Het is al min of meer staande praktijk dat de rechter ten gevolge van productiedruk instructie achterwege laat. De achterliggende gedachte is dat partijen aan de rechter zoveel mogelijk opening van zaken dienen te geven (artikelen 21 en 85 Rv).

Iets anders is het wanneer door een efficiencymaatregel de rechter die mogelijkheid wordt ontnomen. Het standaard niet instrueren kan, zoals uit onder zoek van Eshuis blijkt, zelfs contraproductief zijn.⁶⁰ Rechtbanken met een intensiever voortraject realiseerden verkorting in doorlooptijd. Het is voorts in strijd met de gedachte van de rechter als casemanager. De rechterlijke beslissing behoort op een deugdelijke feitelijke grondslag te berusten. Juist door de toenemende vervlechting in de procedure van de informatiefase en bewijsfase is een gedegen, door de rechter gestuurde voorbereiding van de comparitie, in de zin zoals gebruikelijk is bij de Haupttermin in Duitsland, noodzakelijk. Weliswaar is de Duitse rechter minder lijdelijk dan zijn Nederlandse collega maar het zou de procesvoering ten goede komen als de rechter partijen tevoren attendeert op processuele en inhoudelijke onvolkomenheden. Op de comparitie kan de zaak dan effectief worden besproken en in staat van wijzen worden gebracht. In complexere zaken kan meer doorloopsnelheid worden bereikt.⁶¹

5.3.4. Organisatorische knelpunten

Voor de griffie was het werken met twee zaakstromen ingewikkeld en het leidde tot veel complicaties. Dat gold zeker ingeval de ambtshalve vastgestelde comparitiedatum moest worden gewijzigd. Digitalisering komt, als het aan de Minister ligt, al binnen afzienbare tijd op de rechtspraak af. Het is een groot en complex project, dat niet onder tijdsdruk tot stand mag komen. Het woord digitalisering wordt doorgaans in één zin met snelheid genoemd. De snelheid heeft betrekking op het werkproces, maar digitalisering zal niet maken dat de rechter zijn/haar vonnis sneller zal schrijven. Verwacht mag daarentegen worden dat het ook een investering van de rechter zal vergen, en dus tijd zal kosten om te leren werken met digitale dossiers. De digitaliseringsperikelen waarvan thans (nog steeds) op diverse terreinen in de rechtspraak sprake is, zullen zich ongetwijfeld wederom gaan voordoen.

Het goed georganiseerd zijn van de griffie is een *conditio sine qua non* voor een goede doorstroming van zaken en communicatie met de advocatuur. De problemen die de griffie heeft ervaren om met twee zaakstromen te werken, mogen niet worden onderschat. Dat klemt

⁶⁰ Vgl. hoofdstuk 2.3.

⁶¹ Zie rapporten commissie Asser/Groen/Vranken.

temeer tegen de achtergrond van hetgeen de griffie, gelet op alle digitale plannen, nog voor haar kiezen zal krijgen. Alle werkprocessen zullen immers ingrijpend veranderen.

5.4. Enkele algemene kanttekeningen bij de pilot

De vraag is of het succes van de pilot, gelet op de doelstelling - een efficiënte afwikkeling van zaken en daardoor verkorting van de doorlooptijd -, leidt tot een trendbreuk in de gemiddelde doorlooptijd over het totaal van civiele bodemzaken. Positieve beantwoording van deze vraag is om allerlei redenen niet onmiddellijk duidelijk. De volgende factoren spelen een rol.

1. Er bestaat de nodige spanning tussen de wijze waarop de doelstelling is geformuleerd - “alle zaken op tegenspraak, met uitzondering van...” - en de uiteindelijke selectie van slechts 10% van de zaken, met focus op eenvoudiger C-zaken. Onduidelijk is gebleven om hoeveel zaken het zou moeten zijn gegaan en waarom de werkwijze zo beperkt is toegepast. Hoe dan ook is het potentiële toepassingsbereik van een snelle stroom, afgezet tegen de totale civiele instroom bodemzaken (3%), sowieso uiterst beperkt; zie verder hoofdstuk 3.1.
2. De pilot is uitgevoerd door een rechtbank die met betrekking tot het gekozen segment tot de snelste rechtbanken van het land behoort. Zij vond plaats in een periode waarin de instroom in civiele zaken, in tegenstelling tot de daaraan voorafgaande jaren, een daling vertoonde (20% tussen 2010 en eind 2012) en waarin de werkvoorraad op orde was.⁶² Dat betekent dat er waarschijnlijk voldoende capaciteit was om pieken op te vangen; de kans op een negatief zijeffect op niet-pilotzaken is daardoor geringer. Instroom en de beschikbare personele capaciteit (rechters en juridische ondersteuning) zijn in de literatuur als belangrijke mechanismen geïdentificeerd bij pogingen om doorlooptijden te verkorten.
3. Er heeft een duidelijke selectie van een bepaald type zaken plaatsgehad; de meeste zaken waarin een incident is opgeworpen, zijn bijvoorbeeld uit de pilot gehaald. Uit de literatuur is bekend dat het wijzigen van het speelveld via eiswijziging, eis in reconventie en incidenten, leidt tot een aanzienlijke vertraging. Bepaalde specialismen zijn om organisatorische redenen van de pilot uitgezonderd. Daardoor zijn de geselecteerde zaken niet representatief voor alle bodemzaken. Specialistische zaken die ten onrechte wel waren opgenomen – verdelingszaken – leidden tot extra vertraging omdat de mogelijkheid van instructie vooraf door de rechter ontbrak.
4. De projectleider heeft een belangrijke rol in de pilot vervuld. Zij heeft beduidend veel meer tijd in de pilot gestoken dan de beperkte tijd die ervoor was bestemd. Zij zorgde voor selectie van het juiste type zaken. Daardoor waren de lijnen met de griffie kort, kon toegezien worden op een consistente lijn naar de balie en konden problemen die zich op allerlei niveau voordeden snel en consequent worden opgelost. Zand in de machine werd daardoor zoveel mogelijk voorkomen. Eén kapitein die in feite overgekwalificeerd was voor een aantal taken stond aan het roer van het schip, maar daardoor kon de pilot wel goed gestroomlijnd verlopen. Bij bredere toepassing van de projectwerkwijze zullen haar taken door diverse mensen van

⁶² De personele capaciteit in relatie tot de werkvoorraad is voor de pilotperiode niet bekend. In oktober 2013 waren er rechtbank breed teveel rechters.

een ander functieniveau worden vervuld: de selectie van zaken, het uit de stroom halen van zaken, het plannen van zittingen, het voeren van correspondentie, het behandelen van uitstelverzoeken, etc.

5. De groep projectrechters was klein en eensgezind, afspraken waren gemaakt over essentiële projectonderdelen en belangrijke taken, zoals het corresponderen, het selecteren van zaken en het behandelen van uitstelverzoeken, werden door één persoon uitgevoerd, een gemotiveerde projectleider. Dit voordeel gaat teniet bij bredere toepassing. De rechters waren bovendien gemotiveerd om de pilot te doen slagen; al hun inspanningen waren daarop gericht. De aandacht die de zaken in de pilot hebben gekregen kan betekenen dat aan andere, niet project zaken, permanente educatie, etc. minder zorg is besteed.

6. Niet duidelijk is of een snelle stroom daadwerkelijk zal leiden tot een verkorting van de doorlooptijd over het totaal van bodemzaken; de ‘overall’ snelheid. Buiten beeld zijn gebleven de zaken die voor de grootste vertraging zorgen: de echt complexe zaken, zaken die door drie rechters worden behandeld (MK’s), bewijsopdrachten en deskundigenonderzoek. De trend van de afgelopen twee jaar is dat de doorlooptijd in ingewikkelder zaken toeneemt; zie hoofdstuk 2.2.

7. Onbekend is voorts wat de interventies betekenen voor de kwaliteit van de rechtsgang; een relatie tussen sneller werken of hardere deadlines en toename van werkdruk ligt voor de hand.

8. De resultaten van deze pilot zijn omgeven met een marge van onzekerheid die mogelijk groter is dan wenselijk. Een van de knelpunten bij het uitvoeren van dit onderzoek was het verzamelen van juiste gegevens over instroom, zwaarte van zaken, doorlooptijden, en die in relatie tot elkaar en tot andere zaken. Die zijn van belang om effectief te kunnen sturen op doorlooptijden. Rechtbanken verschillen immers in doorlooptijdcijfers zeer van elkaar en niet duidelijk is waarom de ene rechtbank het beter doet dan de andere. Het praktisch nut van subjectieve gegevens voor een algemeen beeld van ontwikkelingen binnen de civiele rechtspleging is beperkt.

5.5. Ministeriële plannen

Het is in het kader van de pilot zinvol om kort stil te staan bij de brief van 11 juni 2013 van de Minister van Veiligheid en Justitie, die na de pilot is gepubliceerd.⁶³ Hij gaat in deze brief uit van een nieuwe, snelle en overzichtelijke “basisprocedure”, digitaal, met slechts bij wijze van uitzondering andere verrichtingen dan één schriftelijke ronde, mondelinge behandeling en tot slot de uitspraak. Deze nieuwe procedure, die volgens hem volstaat in het merendeel van de gevallen, beoogt méér ruimte te bieden voor maatwerk. De Minister schrijft: “Indien de rechter inschat dat dit basisstramien niet volstaat in een concreet geval, heeft hij de mogelijkheid om aanvullingen daarop toe te staan. Hij kan bijvoorbeeld een mondeling contactmoment inlassen indien hij dat nodig acht, of ruimere termijnen gunnen voor het verrichten van bepaalde processtappen, zoals het indienen van verweer. Het basisstramien is

⁶³ Vgl. hoofdstuk 1.2 en *Kamerstukken II* 2012/13, 26279, 164. Eerst op het moment van afronding van dit evaluatierapport kon kennis worden genomen van het wetsvoorstel.

vergelijkbaar met de procedures in het bestuursprocesrecht.” Voorts wil de Minister een nieuwe invulling geven aan de mondelinge behandeling.

De geschetste basisprocedure van de Minister ziet op een groot aantal, inhoudelijk zeer verschillende soorten procedures in het bestuursrecht en het civiele recht. Voor de civiele zaken sluit ze inhoudelijk echter volledig aan bij hetgeen al sinds 2002 het uitgangspunt van de wetgever is (afgezien van het plan van één inleidend processtuk). Ook de beschrijving van de mondelinge behandeling voegt, in elk geval ten aanzien van de Haagse praktijk in civiele bodemzaken, in feite niets nieuws toe. Voor kantonzaken en een klein segment eenvoudiger civiele zaken is de basisprocedure dus al een feit. Snelheid moet voorts worden bereikt door korte en strakke termijnen. Maatwerk wordt gereserveerd voor een extra schriftelijke ronde en/of bewijsopdrachten en dus kennelijk voor de complexere zaken. De diverse ambtelijke stukken die inmiddels zijn gepubliceerd, doen vermoeden dat de Minister er te gemakkelijk van uitgaat dat de procedure in civiele zaken goed te vergelijken is met bestuursrechtelijke zaken, hetgeen overigens op een misvatting berust. Het wetgevingsplan behelst voor de civiele zaken geen innovatie voor een goede rechtspleging. Zonder dat kennis is genomen van goede wetenschappelijke literatuur die laat zien welke aanpak werkt om hogere doorlooptijden te realiseren, worden verwachtingen gewekt die niet zullen kunnen worden waargemaakt. Het grote accent op de termijnen duidt erop dat het de Minister maar om één ding is te doen: snelheid. Maar waarmee wordt vergeleken? De bestaande civiele basisprocedure voldoet immers, als rechtbanken althans in staat zijn daar uitvoering aan te geven. Snelheid is een belangrijk aspect van kwaliteit van rechtspleging maar geen doel op zich. Aanvaardbaarheid van civiele rechtspraak hangt samen met ervaren procedurele rechtvaardigheid.

Er zitten in deze plannen voorts diverse adders onder het gras. Wordt de “snellere basisprocedure” uitgangspunt voor financiering en verdere bezuiniging? En wat betekent dat voor de kwaliteit van de civiele procedure?

Veel is nog onduidelijk, maar het geeft aan wat op de civiele rechtspraak afkomt als de voorstellen zouden worden aangenomen. De Minister stelt het simpel voor, waardoor het lijkt alsof oplossing van het probleem simpel is. De vraag dringt zich daarmee op of de Rechtspraak niet afstevent op het in huis halen van een Fyra-trein: hoog gestemde verwachtingen die tot teleurstelling leiden. Mag niet juist van de Rechtspraak worden verwacht dat zij in dezen de uiterste zorgvuldigheid betracht, niet meegaat met de waan van de dag en de voortdenderende trein van de Minister tijdig een halt toeroept?

5.6. Conclusie

De pilot heeft geleid tot versnelling in die zaken die volgens de afgesproken werkwijze zijn afgehandeld, hetgeen mede een gevolg was van bepaalde ‘schaalvoordelen’ die het project kende. Onduidelijk is gebleven waarom niet “alle zaken op tegenspraak (met uitzondering van meervoudige zaken, zeer complexe zaken, overheids-, letsel- en verdelingszaken)” volgens het versneld regime zijn behandeld. Het aantal pilotzaken is daarom zowel absoluut als relatief gezien zeer beperkt. Problemen deden zich vooral voor in de categorie C-zaken, omdat vaststelling van de mate van complexiteit op basis van de dagvaarding lastig bleek te

zijn. De strakke termijnen leidden in die zaken nogal eens tot problemen. Een breed gedragen geluid onder rechters en advocaten is dat de versnellingsopties van de pilot daarom niet geschikt zijn voor ‘complexe’ zaken, laat staan dat de versnellingsoptie geschikt zou zijn voor algemene toepassing. De doelstelling van de pilot is in dat opzicht dus niet haalbaar gebleken; uitgezonderd waren immers slechts de “zeer complexe zaken”.

Doelstelling van de pilot was tevens om na te gaan of de beoogde werkwijze kan leiden tot maatwerk. In het verlengde daarvan kan men zich de vraag stellen of een afzonderlijke snelle stroom wél geschikt is voor B en B/C-zaken. De resultaten van de versnelling stemmen weliswaar hoopvol, maar zij leveren geen bewijs dat bij bredere toepassing van slechts B en B/C-zaken inderdaad de doorlooptijden in civiele bodemzaken kunnen worden teruggebracht, gelet op de extra inspanningen die daartoe nodig zijn. Het werken met twee verschillende werkstromen was voor de griffie bezwarend. De zwaarte van een zaak vaststellen - categorisering B, B/C, C - op basis van een enkel processtuk is juridisch discutabel en niet goed werkbaar gebleken. Onduidelijk is hoeveel zaken B- en B/C-zaken geschikt zouden zijn voor verwerking in een snelle stroom en dus hoeveel doorloopsnelheid met de versnellingsoptie gerealiseerd zou kunnen worden, noch wat het betekent voor het segment andere zaken dat niet in de snelle stroom wordt afgedaan. Lering zou kunnen worden getrokken uit het verleden: onder meer de wijze waarop het Versneld regime is verlopen en het jarenlang monitoren van doorlooptijden. Een trendbreuk mag daarom niet worden verwacht. De plannen van de Minister - na vijftien weken mondelinge behandeling - wijken voorts af van de termijn in de pilot. Waarom dan nu een andere termijn implementeren terwijl landelijke uniformering van termijnen een recente verworvenheid is die zo belangrijk wordt geacht? Als het merendeel van de civiele bodemzaken binnen het huidige wettelijk regime zou worden afgehandeld, namelijk binnen 24 weken het (eerste) vonnis, is dat een alleszins redelijke termijn voor dat segment zaken dat tot de lastigste categorie civiele bodemzaken behoort en dat slechts een zeer klein percentage bedraagt van alle civiele zaken in eerste aanleg.

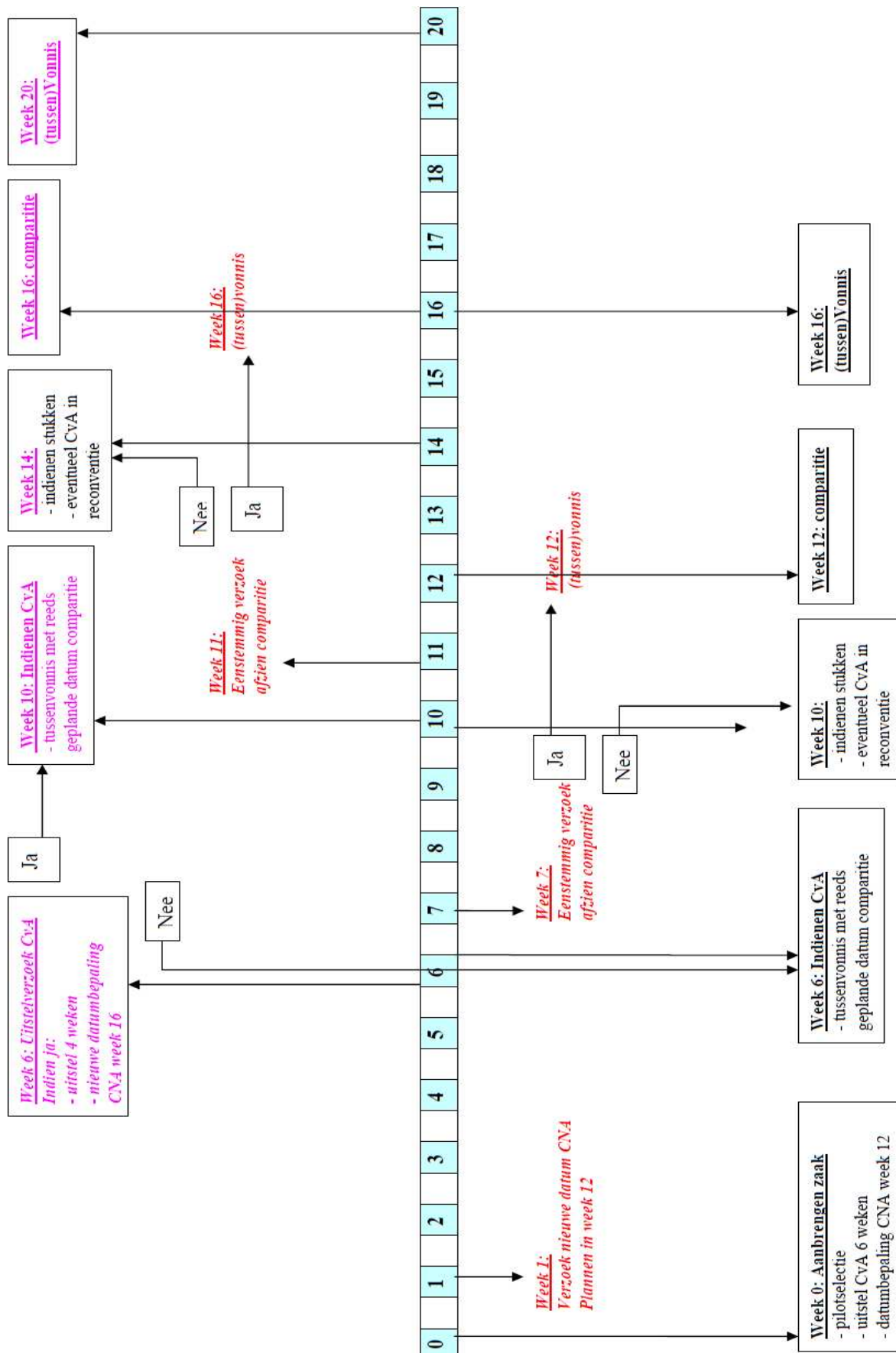
Het vertrouwen in de Nederlandse rechtsstaat is op dit moment groot. Het behoud van de rechtsstaat vergt inachtneming van (onder meer) een aantal minimumnormen, zowel ten aanzien van de inhoud van een vonnis als ten aanzien van termijnen. Het inzetten van een hogesnelheidstrein in civiele zaken met onvoldoende waarborgen kan ertoe leiden dat de trein uiteindelijk langzamer rijdt dan het reisschema. Een waarschuwing lijkt daarbij op zijn plaats: vertrouwen komt te voet en gaat te paard!

6. Literatuur

- M.J.A.M. Ahsmann, 'Bewijs: verschuiving van bewijzen naar stellen?', in: *Bewijsrecht* (Procesrechtelijke reeks Nederlandse Vereniging voor Procesrecht, nr. 23), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2010, p. 13-27.
- M.J.A.M. Ahsmann, 'Van boemeltreinproces naar sneltrein', *Tijdschrift voor de Procespraktijk* 2013, p. 11.
- L. van Almelo, 'Korter door de bocht. Civiele procedures moeten sneller', *Mr. Magazine* 2013, p. 28-35.
- W.D.H Asser, H.A. Groen, J.B.M. Vranken, I.N. Tzankova, *Een nieuwe balans. Interimrapport Fundamentele Herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003.
- W.D.H Asser, H.A. Groen, J.B.M. Vranken, I.N. Tzankova, *Uitgebalanceerd. Eindrapport fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2006.
- J.M. Barendrecht, 'Stroomlijning van het procesrecht. Het rapport van de Gemengde Commissie uit de advocatuur en de rechterlijke macht inhoudende voorstellen om te komen tot meer efficiency in civiele procedures', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 1995, p. 73-76.
- J.M. Barendrecht, 'Innovatie van civiele rechtspleging: de regie naar rechter en gebruiker', *NJB* 2011, p. 350-357.
- J.E.E. Bosch-Boesjes, 'Kwaliteit', tijdigheid in civiele procedures goed geregeld?', *Trema* 1999, p. 31-36.
- V. van den Brink, 'Het gerijpte proces', *Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht* 2013, p. 249-251.
- Commissie evaluatie modernisering rechterlijke organisatie ('Commissie Deetman'), *Rechtspraak is kwaliteit* 2006, www.rechtspraak.nl (zoek op commissie deetman).
- G. van Daal, G. van Berkel, A. Das Gupta, 'Luie rechters draaien het recht door de gehaktmolen', *NJB* 2012, p. 2903-2904, met reactie van W. Los, *NJB* 2013, p. 19; S. van Swaaij, *NJB* 2013, p. 20 en Naschrift G. van Daal e.a., *NJB* 2013, p. 21.
- E. van den Emster, E. van Amelsfort, F. van Dijk, 'Herziening gerechtelijke kaart, Kwaliteit door samenwerking', *Trema* 2011, p. 127-133.
- R.J.J. Eshuis, *Een kwestie van tijd. Onderzoek naar de doorlooptijd in handelszaken* (WODC Onderzoek en beleid, 171), Den Haag: WODC 1998.
- R.J.J. Eshuis, 'Het kan echt sneller', *Trema* 1999, p. 59-63.

- R.J.J. Eshuis, 'Sneller procederen: empirisch onderzoek naar de afdoening van civiele bodemprocedures' (Rechtstreeks, 2), 2005, p. 6-49.
- R.J.J. Eshuis, *Het recht in betere tijden. Over de werking van interventies ter versnelling van civiele procedures* (diss. EUR), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007.
- R.J.J. Eshuis, 'Kortere procedures: wat werkt?', *Executief* 2008, p. 164-170.
- R.J.J. Eshuis e.a. (red.), *Rechtspleging Civiel en Bestuur 2010* (WODC Onderzoek en beleid, 301), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2011. Gegevens voor 2011 zijn beschikbaar via www.wodc.nl (zoek op *monitor rechtspleging civiel en bestuur*).
- M. Fikkers e.a., 'Het pamflet: wat te doen?', *Trema* 2013, p. 41-43.
- I. Giesen, L.M. Coenraad, 'Innovaties in de (civiele) rechtspleging', *NJB* 2012, p. 1023-1030.
- A. Hammerstein, recensie van R.J.J. Eshuis, 'Een kwestie van tijd' (1998), *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 1999, p. 51-52.
- H.M. ten Haaf, 'Eerste aanleg', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2012, p. 143-149.
- E.A. van de Kuilen, 'Project civiele procesinnovatie', *Tijdschrift voor de Procespraktijk* 2013, p. 38-42.
- D. Nobel, H. Vetter, 'Geef het Project Civiele Procesinnovatie het voordeel van de twijfel!', *NJB* 2013, p. 21-22, met Naschrift M. Ynzonides, M. De Boer, *NJB* 2013, p. 22-23.
- De Rechtspraak: *Kengetallen 2011*, www.rechtspraak.nl (zoek op *kengetallen 2011*).
- Raad voor de rechtspraak: *Agenda van de Rechtspraak 2011-2014. Gericht op de samenleving*, www.rechtspraak.nl (zoek op *agenda van de rechtspraak 2011-2014*).
- Raad voor de rechtspraak: *Jaarverslag Rechtspraak 2011*, www.rechtspraak.nl (zoek op *jaarverslag rechtspraak 2011*).
- Raad voor de rechtspraak: *Jaarverslag Rechtspraak 2012*, www.rechtspraak.nl (zoek op *jaarverslag rechtspraak 2012*).
- C.H. van Rhee, 'Ons tegenwoordige sukkelproces'. Nederlandse opvattingen over de toekomst van het burgerlijk procesrecht rond 1920', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 2000, p. 331-346.
- J.B.M. Vranken, 'Suffer any wrong that can be don to you, rather then come here!': over sneller procederen in civiele zaken', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 1998, p. 61-66.
- Velthoven, B.C.J. van, M.J. ter Voert, 'Rechters in de delta' (Rechtstreeks, 4), 2004, p. 6-47.
- M. Ynzonides, M. de Boer, 'Kroniek burgerlijk procesrecht', *NJB* 2013, p. 2401-2410.

Biilage 7.1. Stroomschema

Bijlage 7.2. Instructiebrief voor advocaten

Weledelgestrenge heer/vrouwe,

Voormelde zaak is geselecteerd voor het project civiele procesinnovatie.

Dit betekent het volgende voor u.

In het kader van een landelijk onderzoek naar de mogelijkheden om het civiele proces te innoveren, is deze rechtbank sinds 1 mei 2012 een project gestart waarbij in geselecteerde zaken in beginsel binnen zestien weken na het aanbrengen van de dagvaarding dan wel - indien van toepassing - na het zuiveren van het verstek een eerste inhoudelijk (tussen)vonnis wordt gewezen.

Om deze processuele versnelling mogelijk te maken, wordt onder meer op een aantal belangrijke onderdelen afgeweken van de wijze van procederen zoals vastgelegd in het Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de rechtbanken (hierna: “het rolreglement”).

Het gaat om de volgende afwijkingen:

Indienen van processtukken en uitstel

- In afwijking van artikel 2.8 van het rolreglement wordt uitstel voor de **conclusie van antwoord** slechts verleend op grond van klemmende redenen (2.8 onder b) of overmacht (2.8 onder c). Uitstel op grond van eenstemmig verzoek (2.8 onder a) is niet mogelijk. In alle gevallen wordt het **uitstel** verleend voor een termijn van maximaal **vier weken**. Het betreft een laatste uitstel.
- Bij het uitstelverzoek wordt een opgave van de **absolute verhinderdata** van **alle** betrokken partijen gevoegd over de periode van **16 weken tot en met 18 weken** na het aanbrengen van de dagvaarding dan wel - indien van toepassing - na het zuiveren van het verstek.
- Indien het uitstel wordt verleend, zal een **nieuwe datum** voor de **comparitie** worden bepaald, waarbij uitgangspunt is dat de comparitie in dat geval 16 weken en uiterlijk 18 weken na het aanbrengen van de dagvaarding dan wel - indien van toepassing - na het zuiveren van het verstek, zal plaatsvinden. Slechts bij zwaarwegende redenen, zoals een reeds geplande ziekenhuisopname of vakantie, zal de rechtbank hiervan afwijken, mits de zwaarwegende reden met bewijsstukken is onderbouwd. Indien een zwaarwegende reden ontbreekt en het gelet op het aantal opgegeven verhinderdata van een of meerdere partijen niet mogelijk is om de comparitie in genoemde periode te laten plaatsvinden, als ook in het geval dat een opgave van de verhinderingen van alle betrokken partijen ontbreekt, zal de rechtbank bij het bepalen van een nieuwe datum géén rekening houden met de opgegeven verhinderdata. De rechtbank benadrukt dat advocaten en/of partijen in dat geval geacht worden zorg te dragen voor behoorlijke waarneming door een kantoorgenoot en/of partijvertegenwoordiger.

Comparitie

- In afwijking van artikel 4.1 van het rolreglement wordt na het aanbrengen van de dagvaarding ambtshalve een datum en tijdstip bepaald waarop de comparitie wordt gehouden. De **comparitie** vindt **12 weken** na het aanbrengen van de dagvaarding dan wel - indien van toepassing - na het zuiveren van het verstek, plaats. Voor het overige blijft artikel 4.1 van kracht.
- In afwijking van artikel 8.3 van het rolreglement kunnen partijen **binnen één week** na kennisgeving van de comparitiedatum wegens verhindering om een **nieuwe datum** verzoeken onder gelijktijdige opgave van de **absolute verhinderingen** van **alle** betrokken partijen over de periode van **12 weken tot en met 14 weken** na het aanbrengen van de dagvaarding dan wel - indien van toepassing - na het zuiveren van het verstek. Slechts bij zwaarwegende redenen, zoals een reeds geplande ziekenhuisopname of vakantie, zal de rechtbank van deze periode afwijken, mits de zwaarwegende reden met bewijsstukken is onderbouwd. Indien een zwaarwegende reden ontbreekt en het gelet op het aantal opgegeven verhinderdata van een of meerdere partijen niet mogelijk is om de comparitie in deze periode te laten plaatsvinden als ook in het geval dat een opgave van de verhinderingen van alle partijen ontbreekt, blijft de eerder genoemde dagbepaling van kracht. De rechtbank benadrukt dat

advocaten en/of partijen in dit geval geacht worden zorg te dragen voor behoorlijke waarneming door een kantoorgenoot en/of partijvertegenwoordiger. Voor het overige blijft artikel 8.3 van kracht.

- Van hetgeen door partijen ter comparitie naar voren is gebracht, zal ter zitting verkort proces-verbaal worden opgemaakt. Het verkorte proces-verbaal beperkt zich tot erkenningen, nieuwe stellingen en weren, eiswijzigingen, e.d.

Afzien van comparitie en stukken indienen

- Na conclusie van antwoord zal in een comparitievonnis de datum en het tijdstip van de reeds bepaalde comparitie worden vermeld. In dit tussenvonnis wordt in aanvulling op artikel 4.1 van het rolreglement voorts vermeld:
 - de mogelijkheid van partijen om de rechtbank binnen een week **gezamenlijk** te verzoeken **af te zien van een comparitie** en om meteen **vonnis te wijzen**. De rechtbank zal binnen een week op dit verzoek beslissen. Indien het verzoek wordt ingewilligd, zal vonnis worden gewezen op een termijn van vier weken na genoemde beslissing.
 - dat partijen tot uiterlijk **twee weken voor de comparitie** nadere stukken ter onderbouwing van hun standpunten kunnen indienen. Stukken die na genoemde termijn worden ingediend alsmede stukken die voor het eerst ter zitting worden ingediend, zullen in de regel geen deel uitmaken van het procesdossier.

Vonnis

- In afwijking van artikel 6.4 van het rolreglement bedraagt de termijn voor het wijzen van **vonnis vier weken**. Deze vonnisdatum zal niet worden aangehouden. Voor het overige blijft artikel 6.4 van kracht.

Communicatie

- Tot slot moet alle correspondentie, met uitzondering van het indienen van processtukken, in voormelde zaak plaatsvinden **per e-mail: project.procesinnovatie.rb.den.haag@rechtspraak.nl**.
- Op **alle correspondentie** moet duidelijk worden aangegeven dat het een projectzaak betreft.

Op de rolzitting van *** 2013 *** (NB. keuzemogelijkheid: is voormelde zaak aangebracht of is het verstek gezuiverd).

Dit betekent dat de **conclusie van antwoord** uiterlijk op *** dient te worden ingediend.

De rechtbank bepaalt in voormelde zaak een **comparitie van partijen** op:

***** 2013 te *** uur,**

in het paleis van Justitie aan de Prins Clauslaan 60 te Den Haag ten overstaan van de comparitierechter mr. ***.

Wilt u meer weten over dit project? Kijk dan op de site van de rechtbank Den Haag op www.rechtspraak.nl en klik via 'regels en procedures' op de link 'project civiele procesinnovatie'.

Namens mr. D. Nobel,
de griffier

Bijlage 7.3. Enquêteformulier advocaten

I. Achtergrond

1. Hoe lang bent u werkzaam als advocaat?

- ☐ Korter dan één jaar
- ☐ 1-2 jaar
- ☐ 2-5 jaar
- ☐ 5-10 jaar
- ☐ 10 jaar of meer

2. Hoe groot is het kantoor waar u werkzaam bent?

- ☐ Eenpersoons
- ☐ Klein (2-5 advocaten)
- ☐ Middel (5-10 advocaten)
- ☐ Groot (10-30 advocaten)
- ☐ Zeer groot (30 advocaten of meer)

3. Hoeveel comparities bij de civiele rechter in eerste aanleg heeft u jaarlijks?

- ☐ Maximaal 1 per jaar
- ☐ 2 à 3 per jaar
- ☐ Méér dan 4 per jaar

4. In de pilotzaak was mijn cliënt:

- ☐ Eiser
- ☐ Gedaagde
- ☐ Gedaagde in conventie en eiser in reconventie
- ☐ Eiser in conventie en gedaagde in reconventie

5. Hoe zou u de aard van de zaak typeren?

- ☐ Eenvoudig (1 à 2 geschilpunten)
- ☐ Enigszins ingewikkeld (3 à 4 geschilpunten)
- ☐ Ingewikkeld (5 of meer geschilpunten)

6. Heeft u verzocht om tot de pilot te worden toegelaten?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

Indien 'Ja', kunt u doorgaan met vraag 8. Indien 'Nee', graag doorgaan met vraag 7.

7. Heeft u bezwaar gemaakt tegen deelname in de pilot?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Indien 'Ja', wilt u uw belangrijkste overwegingen noemen?

.....

.....

II. Processtukken

8. Binnen de pilot is uitstel van het indienen van processtukken op grond van eenstemmig verzoek niet mogelijk. Heeft u in uw zaak ervaren dat dit consequenties had voor de wijze waarop u bijstand verleende?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

9. Binnen de pilot wordt de termijn van twee weken voor het indienen van stukken voorafgaand aan de comparitie consequent gehandhaafd. Zijn stukken door de rechter geweigerd?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Indien 'Ja': heeft u ervaren dat dit consequenties had voor de wijze waarop u bijstand verleende?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

10. Binnen de pilot vraagt de rechter voorafgaand aan de comparitie geen stukken op. Heeft u in uw zaak ervaren dat als gevolg hiervan relevante informatie buiten de procedure is gebleven?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

11. Het aanscherpen en consequent handhaven van de termijnen voor het indienen van processtukken, zoals dat binnen de pilot geschiedt, leent zich voor algemene toepassing:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

III. De comparitie

12. Heeft u overwogen om af te zien van de comparitie en gebruik te maken van de mogelijkheid om direct na antwoord vonnis te vragen?

- ☐ Ja
- ☐ Nee, de zaak was daarvoor niet geschikt

☐ Nee, anderszins, namelijk:

.....
13. Binnen de pilot wordt de datum van de comparitie direct na aanbrengen van de zaak op een termijn van 12 weken vastgesteld. Heeft u in uw zaak ervaren dat dit consequenties had voor de wijze waarop u bijstand verleende?

- ☐ Ja
☐ Nee

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....
.....

14. Het vaststellen van de comparitiedatum direct na aanbrengen van de zaak leent zich voor algemene toepassing:

- ☐ Eens
☐ Niet eens, niet oneens
☐ Oneens

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....
.....

15. Is de zaak in der minne geregeld?

- ☐ Ja, voorafgaand aan de comparitie
☐ Ja, op de comparitie
☐ Ja, na de comparitie
☐ Nee

Indien ‘Nee’, kunt u doorgaan met vraag 17. Indien ‘Ja, na de comparitie’, graag doorgaan met vraag 16, 17 en 18 en vervolgens met vraag 31. Indien ‘Ja, voorafgaand aan/op de comparitie’, graag doorgaan met vraag 16 en vervolgens met vraag 31.

16. De schikking houdt in dat:

- ☐ De wederpartij een of meer verplichtingen jegens mijn cliënt heeft
☐ Mijn cliënt een of meer verplichtingen jegens de wederpartij heeft
☐ Partijen verplichtingen over en weer hebben

17. In pilotzaken wordt proces-verbaal van de zitting in bijzijn van partijen opgesteld. Is in uw zaak het proces-verbaal direct op de zitting opgesteld?

- ☐ Ja
☐ Nee

18. Het opstellen van proces-verbaal in bijzijn van partijen leent zich voor algemene toepassing:

- ☐ Eens
☐ Niet eens, niet oneens
☐ Oneens

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....
.....

IV. Het vonnis

19. In de pilot houdt de rechtbank de datum waarop vonnis is bepaald niet aan. Is in uw zaak binnen vier weken vonnis gewezen?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

20. Er is een eindvonnis gewezen dat in het voordeel van mijn cliënt(e) is beslist:

- ☐ Ja
- ☐ Het eindvonnis is gedeeltelijk in het voordeel van mijn cliënt(e) beslist
- ☐ Nee

21. Is of wordt in uw zaak hoger beroep ingesteld?

- ☐ Ja, door mijn cliënt
- ☐ Ja, door de tegenpartij
- ☐ Nee

22. Er is een tussenvonnis gewezen met:

- ☐ Een bewijsopdracht
- ☐ Een deskundigenbericht
- ☐ Een verwijzing naar de rol voor akte/conclusie
- ☐ Niet van toepassing

23. Tijdwinst bij het schrijven van het vonnis wordt bereikt door het verkort weergeven van de vaststaande feiten en het achterwege laten van citaten uit producties. Zijn de vaststaande feiten in het vonnis dat in uw zaak is gewezen verkort weergegeven?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Geen mening

24. Leent deze opzet zich voor algemene toepassing?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....
.....

25. Tijdwinst wordt tevens bereikt door het achterwege laten van een uitvoerige weergave van de stellingen en verweren van partijen. Is in het vonnis dat in uw zaak is gewezen een uitvoerige weergave van stellingen en verweren van partijen achterwege gelaten?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Geen mening

26. Leent deze opzet zich voor algemene toepassing?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

27. Ten slotte wordt tijdwinst bereikt door in de beoordeling stellingen en verweren die niet tot een ander oordeel kunnen leiden onbesproken te laten (bijvoorbeeld omdat onvoldoende concrete feiten en omstandigheden zijn aangevoerd). Zijn in het vonnis dat in uw zaak is gewezen dergelijke stellingen en verweren onbesproken gelaten?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Geen mening

28. Leent deze benadering zich voor algemene toepassing?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

29. Als een rechtzoekende zekerheid heeft over de termijn waarbinnen een eerste inhoudelijke beslissing door de rechter wordt gegeven, dan zal hij of zij eerder overwegen om een procedure te starten:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

30. Een vonnistermijn van vier weken is beter dan een vonnistermijn van zes weken:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

V. Informatievoorziening

31. Was de informatievoorziening over de pilot adequaat?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Indien 'Nee', wilt u aangeven wat beter had gekund?

32. Binnen de pilot verloopt de communicatie, met uitzondering van het indienen van processtukken, per e-mail. Leent dit zich voor bredere toepassing?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Geen mening

VI. Algemeen

33. Stel dat de wijzigingen aangebracht in de pilot voortaan onderdeel zouden uitmaken van de standaardprocedure, met uitzondering van bepaalde (complexe) zaken. Zou dit consequenties hebben voor uw procespraktijk?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

34. Is uw cliënt tevreden over de duur van de procesgang in diens zaak?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

35. Zijn er volgens u anderszins mogelijkheden waarmee binnen de civiele dagvaardingsprocedure in eerste aanleg tijdwinst kan worden geboekt?

.....

.....

.....

.....

36. Heeft u overigens nog opmerkingen die voor de evaluatie van de pilot van belang kunnen zijn?

.....

.....

.....

.....

Bijlage 7.4. Interviewvragen rechter

I. Algemene vraag

1. Kunt u kort iets vertellen over uw ervaringen met de pilot?

II. Over deelname aan de pilot

2. Waarom doet u mee aan de pilot?
 - *Eigen initiatief/gevraagd?*
 - *Indien uit eigen initiatief, waarom?*
3. Welke afspraken zijn er gemaakt ten aanzien van uw takenpakket, gelet op de behandeling van pilotzaken en/of niet-pilotzaken?
 - *Behandelt u enkel pilotzaken of ook niet-pilotzaken?*
 - *Hoe verhouden zij zich tot elkaar in aantal?*
 - *Is er specifiek tijd gereserveerd voor de behandeling van pilotzaken?*
 - *Is het aantal zaken dat u nu behandelt groter, kleiner of gelijk aan de normale hoeveelheid?*
 - *Behandelt u als onderdeel van de niet-pilotzaken ook D- zaken of MK's?*
 - *Wat voor invloed oefenen pilotzaken uit op de behandeling en vonnistermijnen hiervan?*

III. Vergelijking normale bodemprocedure/projectprocedure

I. Indienen processtukken en comparitie

Binnen de pilot zijn ten opzichte van de gewone bodemprocedure enkele wijzigingen doorgevoerd ten aanzien van het indienen van processtukken en het vaststellen van de datum van de comparitie:

- bij het aanbrengen van de zaak wordt de datum van de comparitie reeds vastgesteld
- uitstel voor het indienen van de conclusie van antwoord wordt in beginsel niet verleend

Deze wijzigingen raken in beginsel in het bijzonder advocaten en procespartijen maar hebben mogelijk ook voor u en de wijze waarop u zaken behandelt consequenties gehad.

4. Heeft u ervaren dat de wijzigingen binnen de pilot ten aanzien van het indienen van processtukken en het vaststellen van de comparitie, consequenties hebben gehad voor de wijze waarop u rechtspraak?

Zo ja, wat voor consequenties?

- *Heeft u ervaren dat vaker dan in de reguliere procedure informatie ontbrak?*
- *Heeft u ervaren dat de comparitie een grotere informatiefunctie had dan in de gewone procedure?*
- *Heeft u meer geklaag van advocaten ervaren dan in reguliere bodemprocedure?*

Binnen de pilot vraagt de rechter bij voorbereiding van de zitting geen stukken op. Tevens worden stukken die tot twee weken voor de mondelinge behandeling worden ingediend in de regel buiten beschouwing gelaten.

5. Heeft u deze regels consequent toegepast?

Zo nee, waarom niet?

Zo ja, heeft u ervaren dat dit consequenties had voor de wijze waarop u rechtsprak?

6. Oefent de pilot in uw beleving invloed uit op de schikkingsbereidheid van partijen?

Zo ja, wat voor?

- *Positieve invloed: zijn er in uw beleving binnen de pilot meer zaken dan in de normale bodemprocedure in der minne geregeld?(sneller to the point)*
- *Negatieve invloed: comparitie komt te vroeg, als partijen nog in onderhandeling zijn. Naar voren halen comparitie bemoeilijkt schikkingsproces.(comparitie na 12 ipv 18 weken)*

7. Stelt u binnen de gewone bodemprocedure het proces-verbaal in bijzijn van partijen op? Heeft u dit binnen de pilot consequent gedaan?

- *Waarom wel/niet?*
- *Indien ja, heeft u zich hierbij beperkt tot zaken die niet reeds in de stukken zijn aangevoerd, zoals erkenningen, eiswijzigingen, nieuwe stellingen en verweren, kortom, heeft u gebruik gemaakt van verkort proces-verbaal?*

II. Vonnis

Binnen de pilot zijn enkele wijzigingen doorgevoerd ten aanzien van het vonnis. Zo is de termijn waarop vonnis wordt gewezen teruggebracht tot vier weken, daar waar u eerst zes weken had.

8. Lukt het u binnen de gewone bodemprocedure om doorgaans binnen zes weken vonnis te wijzen?

Hoe gaat u hierbij te werk?

9. Lukt het u binnen de pilot om doorgaans binnen vier weken vonnis te wijzen?

10. Is een vonnistermijn van vier weken ook haalbaar (gebleken) in vakantieperiodes, periodes van ziekte of cursussen?

Zo niet, waarom niet? Wat voor invloed oefenen zij uit op de doorlooptijd?

11. Hoe heeft u vorm gegeven aan deze versnelling?

Wat ben u in vergelijking met de gewone bodemprocedure anders gaan doen?

- *Overwerk*
- *Minder tijd en aandacht voor reguliere zaken*
- *Andere (meer efficiënte) werkindeling*
- *Direct na zitting vonnis schrijven*
- *Introductie van schrijfweken en een zittingsweek*

Graag wil ik hier nu kort ingaan op enkele mechanismen die mogelijk hebben bijgedragen aan het bewerkstelligen van versnelling.

12. De verkorting van de vonnistermijn is gepaard gegaan met de invoering schrijf- en zittingweken. Heeft de introductie hiervan invloed gehad op de wijze waarop u rechtsprak?

Zo ja, wat voor? Positieve of negatief? Op welke wijze?

13. Heeft u het schrijven van pilotvonnissen anders benaderd dan reguliere vonnissen?

- *Bent u bijvoorbeeld meer veegmotiveringen gaan gebruiken?*
- *Bent u korter en bondiger gaan formuleren?*
- *Heeft u minder jurisprudentie/literatuur opgezocht?*

14. Heeft u ervaren dat de verkorting van de vonnistermijn tot vier weken consequenties met zich bracht voor de wijze waarop u rechtspraak?
- *Minder tijdsbesteding per zaak?*

III. Inhoud vonnis

Een andere wijziging binnen de pilot is dat een vonnis is een pilotzaak zich beperkt tot een bespreking van het kerngeschil aan de hand van de relevante feiten.

15. Bent u binnen de pilot ook daadwerkelijk anders gaan motiveren?

Zo ja:

- *bent u, los van de dragende feiten, in pilotvonnissen de feiten verkort gaan weergegeven? Deed u dit in de gewone bodemprocedure ook?*
- *heeft u pilotvonnissen een uitvoerige weergave van stellingen en verweren van partijen achterwege gelaten? Deed u dit in de gewone bodemprocedure ook?*
- *heeft u pilotvonnissen stellingen en verweren die niet tot een ander oordeel konden leiden altijd onbesproken gelaten? Deed u dit in de gewone bodemprocedure ook?*

Zo nee, waarom niet?

IV. Kwaliteitsnormen

16. Kent u het toetsingsschema van de commissie Neleman? Maakt u binnen de gewone bodemprocedure gebruik van toetsingsschema's voor het opstellen van vonnissen of laat u een andere rechter altijd uw concepten lezen?

Zo ja, hoe vaak?

- *Is daar altijd tijd voor? Ook in vakanties?*
- *Alleen het vonnis of het gehele dossier?*
- *Door andere rechters of door een secretaris (juridische ondersteuning)?*

Zo nee, waarom niet?

- *Waar ligt het aan als het niet gebeurt?*

Maakt u gebruik van andere kwaliteitsnormen?

17. Maakt u bij het opstellen van een pilotvonnis gebruik van het toetsingsschema van de commissie Neleman of laat u een andere rechter uw concepten lezen?

Zo ja, hoe vaak?

- *Is daar altijd tijd voor, ook in vakanties?*
- *Alleen het vonnis of het gehele dossier?*
- *Door andere rechters of door een secretaris (juridische ondersteuning)?*

Zo nee, waarom niet?

- *Waar ligt het aan als het niet gebeurt?*

Maakt u gebruik van andere kwaliteitsnormen?

IV. Niet-pilot zaken

18. Kunt u iets vertellen over de invloed van de pilot op uw werkzaamheden ten aanzien van niet-pilotzaken?

19. Heeft de pilot er toe geleid dat u werkzaamheden ten aanzien van niet-pilotzaken, zoals het schrijven van vonnissen in niet-pilotzaken, tijdelijk heeft moeten laten liggen?

V. Algemene toepassing pilotwijzigingen

20. Enkel eenvoudige zaken komen in aanmerking voor deelname aan de pilot. Heeft u dit ook zo ervaren?
21. Lenen de wijzigingen binnen de pilot zich in uw beleving voor bredere toepassing, ook in meer complexe zaken?
Voorziet u negatieve consequenties? Zo ja, wat voor?

VI. Overig

22. Welke eisen stelt de pilot in uw beleving aan rechters?
23. Hoe zou u uzelf kwalificeren?
24. Hoe staat de balie in uw beleving tegenover de pilot?
Negatief, want pilot maakt inflexibel + minder grote regiefunctie
25. Hoe staan rechtzoekenden in uw beleving tegenover de pilot?
Meer tevreden, want sneller en meer duidelijkheid over termijnen?
26. Heeft de pilot voor u persoonlijk nog andere niet eerder genoemde consequenties met zich gebracht?
- *Heeft de pilot een positieve invloed gehad op uw werkplezier/werktevredeheidsbeleving?*
 - *Heeft de pilot geleid tot een hogere werkdruk aan uw kant?*
 - *Heeft de pilot geleid tot een toename van stress?*
27. Zijn er anderszins nog punten die in het voorgaande niet aan de orde zijn gekomen en die u graag zou willen opmerken?

Bijlage 7.5. Stellingenlijst rechter

I. Achtergrond

1. Heeft u andere juridische functies vervuld voorafgaand aan uw rechterschap? Zo ja, welke?

2. Hoe lang bent u reeds werkzaam als rechter (de opleidingstijd niet meegerekend)?

- ☐ korter dan een jaar
- ☐ 1-2 jaar
- ☐ 2-5 jaar
- ☐ 5-10 jaar
- ☐ 10 jaar of meer

3. Hoe veel ervaring heeft u als rechter binnen de civiele sector (de opleidingstijd niet meegerekend)?

- ☐ Minder dan een jaar
- ☐ 1-2 jaar
- ☐ 2-5 jaar
- ☐ 5-10 jaar
- ☐ 10 jaar of meer

4. Wat is uw leeftijd?

II. Het indienen van processtukken

5. De wijzigingen binnen de pilot ten aanzien van het indienen van processtukken, zoals het aanscherpen en consequenter handhaven van de termijnen voor het indienen van de conclusie van antwoord en overige stukken, lenen zich voor bredere toepassing:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

III. De comparitie

6. Het vaststellen van de comparitiedatum direct na aanbrengen van de zaak leent zich voor algemene toepassing:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

.....

7. Het opstellen van verkort proces-verbaal in bijzijn van partijen leent zich voor bredere toepassing:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

.....

IV. Het vonnis

8. Een vonnistermijn van vier weken leent zich voor bredere toepassing, ook in meer complexe zaken:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

.....

9. Het werken met schrijf- en zittingsweken leent zich voor bredere toepassing:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

.....

10. Het opstellen van vonnissen die zich beperken tot een bespreking van het kerngeschil aan de hand van de relevante feiten is een geschikte methode om doorlooptijdverkortung te bewerkstelligen:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

.....

11. De tijd die ik kwijt ben aan het schrijven van een vonnis in een pilotzaak is over het algemeen:

- ☐ meer dan de tijd die ik kwijt zou zijn wanneer dezelfde zaak in een gewone bodemprocedure zou worden gevoerd
- ☐ minder dan de tijd die ik kwijt zou zijn wanneer dezelfde zaak in een gewone bodemprocedure zou worden gevoerd
- ☐ gelijk aan de tijd die ik kwijt zou zijn wanneer dezelfde zaak in een gewone bodemprocedure zou worden gevoerd
- ☐ weet niet, geen mening

V. Invloed pilot op afdoening niet-pilotzaken

12. De behandeling van pilotzaken heeft geleid tot een vertraging van (door mijzelf behandelde) niet-pilotzaken:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

.....

VI. Overig

13. Binnen de pilot verloopt de communicatie, met uitzondering van het indienen van processtukken, per e-mail. Leent dit zich voor bredere toepassing?

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

.....

14. De wijzigingen binnen de pilot lenen zich voor bredere toepassing, ook in meer complexe gevallen:

- ☐ Eens
- ☐ Niet eens, niet oneens
- ☐ Oneens
- ☐ Geen mening

Wilt u uw antwoord toelichten?

.....

.....

.....

Bijlage 7.6. Juridische zaaktypering projectzaken

			Zaken
dagvaarding inzake	overige dagvaarding inzake		34
	procesrecht	nakoming overeenkomst	26
		overige procesrecht	1
		verklaring voor recht	1
		ontbinding overeenkomst	1
	verbintenissenrecht	onrechtmatige daad	9
			1
		overige verbintenissenrecht	5
		verbint. uit ander bron dan od of ovkmst	1
			1
	vermogensrecht	verdeling gemeenschap	7
	bijzondere overeenkomst	opdracht	4
			1
		aanneming van werk/bouwrecht	5
		koop en ruil	3
			1
		verbruikleen (geldlening)	5
		overige bijzondere overeenkomst	2
		bewaarneming	1
	verzekeringsrecht	verkeerde opgave/verzwijging	1
		dekking	4
	erfrecht	overige erfrecht	1
	zakelijke rechten	beperkte rechten	2
		eigendomsrecht	2
	rechtspersonenrecht	ontslag bestuurder	1
Eindtotaal			120